

REIKALAUJAM VIETOS PASAULYJE

KĖSTUTIS SKRUPSKELIS

Nors ir skaudu pripažinti, tačiau, tur būt, beveik visi sutikime, kad pasaulinė politika plėtojama taip, lyg Lietuvos niekad nebūtų buvę. Pagrindiniai nutarimai daromi nei mums paženkti, nei padėti; jie daromi, i mus nekreipiant nė mažiausio dėmesio. Abejoju, ar atsirastų nors viena Vakarų valstybių priimta politinė programa, kurioje Lietuvos likimas vienaip ar kitaip figūruotų. Tiesa, JAV kongresas priima rezolucijas, Vasario šešioliktosios proga, koks pareigūnas kalbėję pasako, ir nors tai yra geriau negu nieko, bet visa tai tik dypukų žiniai. Tos rezolucijos, ir žodžiai politikos formuotojų nepasiekia, tad ir neturi jokios įtakos. Iykyčiai rieda, lyg niekas nieko nebūtų sakęs.

Pavyzdžiui, sprendžiant Vokietijos, Lenkijos ir Sovietų Sąjungos sienų klausimą, tuo pačiu sprendžiamas ir Lietuvos likimas. Tačiau, kiek spaudoje minėtų pasiūlymų nors vienu žodžiu atkreipia dėmesį į Lietuvą? Lietuvos klausimas iš viso net ir nekyla. Ir tai ne todėl, kad Amerikos vyriausybė būtų mums nepalanki. Panaši tyla viešpatavo ir Eisenhowerio laisvinimo politikos metais. Lietuvos likimas rūpėjo ir terūpi, jeigu bent kam, tai tik mums patiems.

Iš kitos pusės, šis tylos faktas ne tiek daug ir bereiškia. Būtų klaida iš tos tylos daryti išvadą, kad Lietuvos klausimas užrakintas visiems laikams. Visada gali būti staigūs ir netikėti posūkiai, kurie Lietuvos klausimą padarytų aktuali. Sovietų imperija gali sugriūti ir be išorinio spaudimo, vien dėl vidinių priežasčių. Žlugimo sėklų, atidžiau paieškoje, tikriausiai rastumėm ne vieną.

*) Čia spausdinamas straipsnis yra dr. Kęstutis Skrupskelio pakaita, skaitytą ateitininkų sėdraugių stovykloje š. m. rugpjūčio 10 d. Dainavoje ir pakartota. Ją labiau sustudentinant, ateitininkų studentų vasaros stovykloje rugpjūčio 28 d. Laikė K. Penksylvanioj. Dr. Kęstutis Skrupskelis filosofijos mokslus yra studijavęs Fordhamo (New York) ir Toronto universitetuose. Studijas baigęs daktaro laipsniu, dabar profesoriu yra South Carolinos universitete. Jaunasis profesorius yra sūnus dr. Igno Skrupskelio, dienraščio "XX Amžius" ir kultūros žurnalo "Židinio" redaktoriaus, žuvusio Sibiro tremtyje.

Šiame numery:

- Išpirkti ir neišpirkti vekseliai.
- Reikalaujam vietos pasaulyje.
- Kaip atrodo Vilniaus universitetas grįžusiam iš Amerikos.
- Šiandieninė Klatpėda — miestas be kultūrinės publikos.
- Nauja Johannes Bobrowskio prozos rinktinė.
- Meno ir technikos kryžkelė.
- Premijos Lietuvoje ir partijos globa.
- Lietuviškas vokiečio romanas.
- Ad. Varnas be duonos ir be pinigų pakeliam į mokslą.
- Apie literatūros kritiką Lietuvoje.
- Tautos istorijos pabiro.
- Kultūrinė kronika.

Čia gal verta prisiminti, kad, tur būt, nepriklausomos Lietuvos kūrėjams, kad ir 1910 metais, jų padėtis atrodė tiek pat amžina ir nepakeičiama kaip ir mums mūsų. Realių galimybių Lietuvos valstybės atkūrimui tada lygiai nesimatė kaip ir dabar. Ne kitaip savo perspektyvas vertino ir Leninas. Gyvendamas Šveicarijoje, jisai tikrai nesitikėjo už keliolikos mėnesių jau pats sėdėti caro soste. Didieji posūkiai dažnai užklumpa visai netikėtai. Laimė gali nusišypsoti ir mums, lygiai taip pat kaip yra nusišypsos daugeliui kitų.

Tačiau šiandien susiduriame ne vien tik su šiuo tylos faktų. Vis dažniau pasireiškia savotiškas moralizmas, pagal kurį, mūsų bandymai šią tylą pralaužti yra kažkaip nemoralūs, lyg, kalbėdami apie pavergtųjų tautų laisvę, jau tuo pačiu kenkiame žmonijos gerovei. Kam draskyti senas ir jau užgijusias žaizdas? Ar ne komiškos yra Karolio Didžiojo palikuonių pastangos atgauti Prancūzijos karaliaus vainiką? Ar negeriau būtų, pamiršus seną kerštą, įsijungti i bendrą kovą už pasaulio taiką ir žmonijos gerovę?

Panašiai kalba ne vienas iš naujųjų moralistų. Jų akimis, mūsų pastangos nėra vien tik komiška bergėdžiū, jos yra net ža lingos, nes atitraukia darbininkus nuo naudingosio darbo. Per savo romantiškas svajones, nematome dabarties uždavinių, ir jų nematydami, negalime dirbti žmonijos labui.

Tokios nuotaikos, atrodo, dažnai kyla jautresnių žmonių tarpe. Nebe užuojautos jie išklauso pasakojimų apie vergų stovyklas, trėmimus. Kartais jie parodo daugiau pasipiktinimo negu mes patys. Tačiau tai atsitiko prieš dvidešimt metų. Dabar jau kiti laikai. Atsirado naujų problemų, ir jų sprendimui atsidėti turi kiekvienas geros valios žmogus.

Labai galimas dalykas, kad pa naušiu nuotaikų rasime ir mūsų tarpe. Kova, kilusi prieš kelerius metus tarp Dainavos ir Selmos šalininkų, ar tik ir jų neatspindi? Mintis mesti sektantinius interesus ir dirbti vien tik žmonių naudai yra patraukli, jos gundymui nesame atsparūs ir mes. Sunku paneigti, kad prisirišimas vien tik prie savos tautos yra privedęs prie karų ir žudynių. Atsakydami šios, savo laikus atgyvenusios, ydos, prisidėsime prie tautingo ir žmogų atitinkančio pasaulio kūrimo. Tai yra gana viliojanti mintis. Todėl gal ir bus verta šiek tiek arčiau pažvelgti ir pabandyti nustatyti, kiek iš tikrųjų tokios pažiūros yra pateisinamos.

Argumentų čia netrūksta. Jų yra visa eilė, kuriais panašios nuotaikos remiasi. Norėčiau iš jos ištraukti kelis ir i juos pažūrėti giliau.

Dažnai teigiama, kad neapsimoka mėginti išlaikyti gyvą kurią nors tautą, nes pasaulio pažangos vyksme visos tautos savai me pranyks. Tautos atsirado, susisiekimo priemonėms esant labai primityvioms, kada reikėjo dienos susisiekti su gretimame kaime gyvenančiu kaimynu, susisiekimo technikai išstobulėjus, tau-

Laokoonas ir sūnūs, smaugiami gyvačių. Graikų Hagesandro, Polidoro ir Atanodoro skulptūra I amž. pr. Kr.

toms išsilaikyti nebebus sąlygų. Kada visi žemėje žmonės galės re gėti tą pačią televizijos programą, nebebus vietos ir skirtingoms kalboms. Visi savaime pradėsime kalbėti viena ir ta pačia kalba. Nebebus galimybės žmonių grupėms skirtis grupinė patirtimi. Tiek Tasmanijos, tiek Aliaskos gyventojai, sekundės dalelės grei tumu, bus supažindinti su tais pačiais dienos įvykiais. Visi kartu džiaugsimės tais pačiais meno kūriniais, klausysimės tu pačių dainininkų, grožėsime tom pačiom filmų artistėm. Tuo būdu pranyks atskiros tautinės istorijos, jų vietą užims viena bendra žmonijos istorija. Pranyks tautinė kalbom bei istorijom, pranyks ir pačios tautos.

Mokslu stebuklių litanijos tęsti nereikia. Tikriausiai, visi reikalingi prietaisai anksčiau ar vėliau bus išrasti. Taip pat sunku abejoti, kad vis tobulėjančios susisiekimo priemonės skirtumas mažins. Tendencija imituoti kokio herojaus, kad ir apranga, yra stipri. O jei visi garbinsime tas pačias žvaigždes, tai ir visi rengsimės maždaug taip pat. Imituodami vienas kitą, darysimės vis panašesni vienas i kita.

Tačiau galime, matydami laiko tendenciją, jai nepritarti. Nustatę faktinę padėtį, galime abejoti jos gerumu. Panašiai ir čia. Atskiram tautom išsilaikyti darysimės vis sunkiau, labai stiprios jėgos lydis žmonija i vieną masę. Bet ar tai yra tendencija, kuriai turime pritari? Gal kaip tik mūsų pareiga yra priešintis?

Tur būt, keistai skambės teiginys, kad kaip tik tos pačios jėgos, kurios tautas naikina, tautų buvimą padaro būtinybę. Su-

sisiekimo priemonių išvystymas, žadantis tautoms mirtį, taip pat stato reikalavimus, kuriuos įkūnyti tegali tiktai tautos. Atsiradus galimybei visiems pateikti tą pačią medžiagą, atsiranda reikalavimas kiekvienam skirtingai reaguoti. Tautiniai skirtumai kaip tik ir sudaro pagrindą skirtingam įvykių priėmimui.

Nors ir dažnai taip sakoma, bet, tur būt, nėra visai tikra, kad skirtingom kalbom kalbantys negali susikalbėti. Reikaliui atsiradus, atsiranda ir priemonės — vertėjai, gal trečia, abiem bendra, kalba. Iš kitos pusės, kalbėjimas ta pačia kalba susikalbėjimo dar negarantuoja. Ši faktą pradedam patirti mes patys, susiedami su lankytojais iš Lietuvos. Sakykime, kalbama apie Lietuvos nepriklausomybės atstatymą. Lietuvos lietuvis dažnai tai tuojuo suriš su tautininkų režimu ir dvarais. O ką mes turime galvoje, kai kalbam apie nepriklausomą Lietuvą? Ypač jaunesnėms, tikrai nieko panašaus. Reikalavimas Lietuvai nepriklausomybės dažnai tėra lygus reikalavimui lietuviams teisės patiepti sprestį savo likimą. Ar ta teisė užtikrins tautinė valstybė, ar federacija, ar kokia kita valstybės forma, tai atviras klausimas, apie kurį šiandien negalime net konkrečiau galvoti.

Reikalas verstis iš vienos kalbos i kitą sudaro progą sustoti ir pagalvoti ar iš tikro verta. Tai veikia lyg filtras, kuris, nors kartais ir sulaiko geresnį dalyką, apsaugo mus nuo šukšlių masės. Akivaizdoje tūkstančių angliškų romanų, kartais norisi iš viso angliškai nemokėti, kad atrinkimo darbu atliktų vertėjai, To-

kios sienos ypač svarbios madom sulaikyti, tiek aprangos, tiek ir galvojimo madom. Vystantis susisiekimo priemonėm, tokių masinių ligų pavojus vis didėja. Vokiškos nacional-socializmo plitimui tautiniai skirtumai nustatė naują la dąžnai. Iš vienos tautos i kitą jos taip lengvai nepersimetą, nes kitai tautai paveikti reikia ir kitų vadų ir kitų šukių.

Skirtingų tautų žmonės skirtingai reaguos i tuos pačius įvykius. Žmogus priema prie naujų faktų su savu patirties bagažu. Be tokios patirties, patys faktai nieko nereiškia. Su ja stebėtojas gali interpretuoti, vertinti, gali pamatyti aspektus, kurių kiti netipiūrės.

Amerikietis studentas Vietnamo laisvinimo fronto atsišaukimą skaitys vienaip, Rytų Europos pabėgėlis kitaip. Nėra reikalo čia spręsti, kuris iš jų klysta (gal abu, gal nei vienas?) noriu tik pailiustruoti kaip skirtingai galima prie to paties dalyko priderinti. Tam studentui atsišaukimas gal atrodys šviesesnės ateities šaukliu, žadantis Vietnamui laisvę ir taiką. Atsišaukimo min ty bus naujas, radikalus. O kaip patį dokumentą skaito tas pabėgėlis? Jam viskas jau daug kartų girdėta, viskas nuvalkiota, pasėta. Tai tik tušti pažada, kurių tikrovę jis jau yra patyręs. Tarp kitų skirtumų, čia rasime ir tautinės patirties skirtumą.

(Nukeita i 2 psl.)

Kertinė Parastė

IŠPIRKTI IR NEIŠPIRKTI VEKSELIAI

Jubiliejinii metų aštuoni mėnesiai jau praėityje. Vos trečdalis metų beliko. Taigi gera proga apsidairyti ir pagalvoti, kas buvo žadėta duoti, kas atlikta ir kas dar reikia skubiai atlikti.

Šį kartą, palikę nuošaliai daugiau ar mažiau įspūdingus bei taiklius Nepriklausomybės šventės minėjimus, politinius suvažiavimus, bendruomeninius seimus, ribos'mės labiausiai išliekančių mūsų lietuviškos kultūros pasireiškimo — išievių lietuviška knyga. Dar jubiliejinii metų išvakarėse daug buvo planuota, nemažiau žadėta, rašyta, diskutuota, bet kas gi duota?

Štai metų pradžioje Lietuvos katalikų mokslo akademija Romoje paklojo stambų (410 psl.) metraščio III tomą. Beveik pačiai sukakčiai Juozas Kapočius išsiuntinėjo skaitytojams paskutinį (ketvirtąjį) "Mūsų Lietuvos" (816 psl.) tomelį. Jau esą nudžiūvę ir keliolik metų leisto Liet. Enciklopedijos XV tomo dažai; pats tomas (gerokai storesnis kaip kiti) iš knygriškyklos šiomis dienomis pasiekė mus. Su LE leidykla glaudžiai susijusi kita — Krikščionis Gyvenime leidykla davė 2-ąjį II Vatikano susirinkimo dokumentų tomą (280 psl.). Londoniške Nida išsiuntinėjo skaitytojams, kad ir labai kukliai išleistas, bet pašėlusiai įdomius Mykolo Vaitkaus atsiminimų penktąjį ir šeštąjį tomelius, o taipgi davė ir daugiau neblogo knygų. Lietuviškos knygos klubas išleido ketelą romanų. Liet. Enc. leidykla pateikė, kad ir kukliu, bet svarų 1941 m. sukilimo istorijos tomelį (anglų kalba). Stepo Zbarsko Manylando leidykla išvertė i anglų kalbą ir atspausdino vertingus J. Gliaudos ir A. Barono romanus: tėsidižiaugia jais lietuviškai silpnai mokantieji ir angliškiesi skaitytojai. Kanados lietuviai, savo krašto valdžios paskatinti ir remiami, parašė ir išleido Kanados lietuvių istoriją.

O daugiau? Bijau, kad tai maždaug ir viskas. Bet ne. Perraūkęs rašymų, einu per "Draugo" spaustuvę: jau guli beveik visi naujai atspausdinto (apie 700 psl.) Kazio Bradūno redaguoto ir Vaičiūliaičio, Keblio, Šilbajorio, Santvaro, Girniaus ir Grincėvičiaus parašyto veikalas "Lietuvių literatūra svetur 1945—1967" laikai. Rinkėjas Glosas kratosi rinkti eilinį dienraščio numerį: renkās tos knygos stambią alfabetinę rodyklę. Tikėkimės, kad panašūs dalykai vyksta ir kitose spaustuvėse.

Neatsilikio ir mūsų veiksniai. Štai prieš akis guli vieno veiksnio išleistas angliškās "Lithuania" su puikiu skulpt. V. Kasūšbos "King Mindaugas" viršelyje. Knyga — 16 puslapių. Bet tai dar ne viskas: pakartota seniau V. Vaitiekūno paruoštos angliškās brošiūrėlės II laida. Pridėkime dar Lietu-

vos Tyrimo instituto Lietuvos sienų žemėlapi (apie jį netrukus šiame laikraštyje išsitar specialistai), tai ir turėsime beveik pilną VLIKo spaudos darbų vaizdą.

O ALTAS? Tai, sakytume, paslaptis įstaiga, neskelbian-ti savo spaudos darbų informacijos srityje ir jų jau daugelis metų nerodanti nei lietuvių, nei amerikiečių visuomenėi. Nemanytume, kad šitokia nesudrumsta tyla yra saugojama kokia nors svarbi politinė paslaptis. Tačiau eina kalbos, kad kažkurioje amerikiečių spaustuvėje jau spausdinama gerai paruošta informacinė knyga apie Lietuvą kelių šimtų puslapių apimties. Lietuvos Laisvės komitetas savo panašios rūšies darbų taip pat negarsina. Mes irgi būsime kuklūs: i paslaptis nesigilinsime.

Taigi geriau sustokime ties darbais, kurie buvo žadėti, apie kuriuos jau daug buvo rašyta ir skelbta. Štai keletas jų: dr. Geručio red. stambus informacinis leidinys (anglų ir kt. kalbomis) apie Lietuvą. Romoje rašoma Lietuvos jėzuitų istorija, mūsų buv. karininkų paruošta Lietuvos laisvės kovų istorija, keletos istorikų paruošta Lietuvos XX amžiaus istorija, Tėvynės mylėtojų leidžiamas (prenumerata seniai surinkta) Lietuvos žemųjų aprašymas. Nebedaug kalbama ir apie seniai žadėtą: J. Ereto rašomą prof. Pakito monografiją, dr. J. Gimbutu rošiamą panašų veikalą apie kitą žymų mokslininką — Steponą Kolupailą. Skautai sukaktuvinių metų progą, rodosi, taip ir neišleis P. Jurgėlos paruoštos "Lietuvių skautijos", buv. policijos tarnautojų Lietuvos policijos tarnautojų atsiminimų. Nebeužsimenama, kur dingo St. Pilkos paruošta Lietuvos teatro istorija, J. Rimašausko "Sovietinis genocidas Lietuvoje" (abiem pastarosiom buvo ir prenumerata renkama). Kazin, ar jubiliejiniais metais išeis Lietuvos universiteto istorija. Iš tikro, su tomis istorijomis sunkiai einasi. Štai kad ir nuo 1965 metų nebespasirodanti "Tautos Praeitis". O ar nemalonu būtų buvę gauti 200—300 psl. apimties tomelį, liečiantį kad ir Nepriklausomos Lietuvos (1918—1968) laikotarpio įdomius istorinius dalykus. Arba (1966 m. išleistas kuklus Lituanistikos instituto metraštis (I t., 227 psl.) — ar tai jau visi šios mokslo įstaigos darbai? O tikra tragedija, kad šiais jubiliejiniais laisvės kovos metais dar nepajėgta išleisti nė vieno "Lituanus" numerio.

Ach, esame praprātė minėti rašytojų sukaktis... be jų veikalių. Bene 1964 m. iškilmingai pagerbėme Tolminkiemio (oku pantai sakytu Čistije Prudy) kleboną K. Donelaitį, bet kažkaip užmiršom jo raštus čia perspausdinti. Panašiai pasiel-

(Nukeita i 2 psl.)

REIKALAUJAME VIETOS PASAULYJE

(Atkelta iš 1 psl.)

Sunku abejoti, kad, nustoje tautinių skirtumų, nustosime, bent dalinai, galimybes pastebėti įvairius įvykių aspektus. Turėdami visiems bendrą patirtį, į viską žiūrėsime maždaug tom pačiom akim. Atsižvelgiant į žmogaus įgimtą protinę trumparegystę, į mūsų negebėjimą pastebėti ne tiek ryškius įvykių aspektus, toks skirtingų žvilgsnių išnykimas nieko gero nežada. Jei žmogijai taps viena tauta, tikriausiai tapsime dar mažiau pastebūs negu dabar esame.

Priklausymas tautai vaidina svarbų vaidmenį žmogaus gyvenime. Atskiro individo patirtis yra per daug ribota, per daug nevertinama. Ji turi būti praplėsta kitų žmonių patirtimi. Toks praplėtimas kaip tik įvyksta, jaugant į tautą, pasisavintant didesnę žmonių bendruomenės praeitį, dabarties patirtį ir viltis ateičiai. Sunku įsivaizduoti kitokią bendruomeninę formą, kuri gebėtų žmogų praplėsti tiek, kiek gali praplėsti tauta.

Plečiantis žmogaus žinių bagažui ir tobulėjant perėjimo prie monem, vis svarbesne tampa išsirikimo problema. Priklausymas tautai ir sudaro pagrindą, ypač visuomeninių idėjų srityje, reikalingai atrankai. Tokiu būdu, nors ir susisiekimo priemonių vystymasis tautų išlikimą ap sunkina, to vystymosi dėka galime gal truputį aiškiau suprasti, pasauliniu pločiu provinciniai, o

kodėl tautos yra reikalingos. Gal su laiku tautos išnyks, bet, joms išnykus, būsime praradę daug to, ko mums labai reikia.

Antra argumentų rūšis bando įrodyti, kad, siekdamį savo tautinių tikslų, kenkiame visos žmonijos gerovei. Kartais teigiama, kad mūsų tautiniai tikslai yra tiesioginiai priešingi žmonijos interesams. Pavyzdžiui, kartais galvojama, kad, siekdamį nepriklausomybės, tuo pačiu didiname pasaulinio karo grėsmę. Priešios išvados prieinama maždaug taip: Rytų Europa rusų atsikratyti gali tik karu. Tokiu būdu mes, akiai pasiduodami savo tautiniams jausmams, tik stumiame pasaulį prie visiško sunaikinimo bedugnės. Kitais atvejais argumentuojama truputį kitaip. Čia ne tik pabrėžiama karo grėsmė, kiek įvairūs didingi žmonijos uždaviniai. Neturtas ir epideminės ligos, žmonių perteklius, štai dirva, kurioje turi dirbti kiekvienas geros valios žmogus. Yra būtina plačiau paskleisti mokslo šviesą, sukurti pastoviai taikovei gyvenantį pasaulį. Tai vis darbai verti doro žmogaus. Ar ne svarbiau pamaitinti badu mirštančius Indijos milijonus, negu Vilnių padaryti Lietuvos sostine vietoje Maskvos? Ar ne svarbiau užtikrinti Amerikos negrams žmonišką teisę, negu vietoje Brežnevo pastatyti Smetoną? Lietuvių tautos reikalavimai yra jau labai

juos atmetę, visi susipratę lietuvių galės įsijungti į didžiuosius, bendrus žmonijos darbus.

Panašios nuotaikos pasireiškia labai įvairiose formose. Kartais jas reiškia visai ne politinis astutuvių gerovei, tai taip pat dirbame ir žmonijos gerovei.

Tiek kiek lietuviai sudaro žmonijos dalį, tiek darbas lietuvių gerovei yra darbas žmonijos gerovei. Nes abstraktia prasme žmonijos labai dirbti ir negalima, dirbama tikrai konkrečių žmonių labui. Tačiau teisė su sau artimiesiems žmonėms nuspresti savo likimą, dauguma pripažinusi, yra neišvengiama žmogaus gėrovės sąlyga. Šios teisės nėra, kol ji nėra įkūnyta politinėse formose. Kalbėti apie kultūrinę autonomiją be politinių garantijų, bent mano nuomone, yra tuščias, reikalas. Žinoma, tos politinės formos gali būti įvairios. Taip pat galima vienbalsiai nesutikti svarstant klausimą, kokias konkretes nes teises ši bendra teisė apima. Ar ji apima teisę tvarkyti santykius su kaimynais (užsienio reikalus), nebūtinai iš karto turi būti aišku. Bet pati pagrindinė teisė pasilieka žmogaus gerovei

būtina, nemažiau reikalinga už maistą bei medicininę priežiūrą. Kitu atveju, kaip išaiškinsim žmonių nuolatinę kovą kaip tik už šią teisę?

Tai būna, mano nuomone, bendras atsakymas. Jeigu, ieškodami lietuvių tautai tinkamos valstybinės formos, dirbame lietuvių gerovei, tai taip pat dirbame ir žmonijos gerovei.

Ir tuo nedaug skiriamės nuo kitų. Tas, kas kovoja už civilines teises, dirba žmonijos gerovei lygiai ta pačia prasme. Jo veiksmas tiesiogiai liečia tik vieną žmonių grupę, bet kadangi ta grupė taip pat priklauso žmonijai, jai dirbdamas, jisai prisideda prie bendros jos gerovės.

Sis bendras teigimas nereikia, kad konkretios programos niekada nesikirs. Bet toks susikirtimas tėra tik ženklas, kad pati programa yra nevykusiai suformuluota. Jeigu lietuvių politiniai siekimai vestų pasaulį prie visuo žinio karo, čia kalti būtų vartojami metodai, o ne pats tikslas.

Tad, kada esame kviečiami jungtis į bendrą darbą ir kurti idealų ateities pasaulį, į tą kvietimą turime atsilepti teigiamai, tačiau su mintimi, kad ir lietuvių tautai turi būti vieta toje idealioje santvarkoje, nes jeigu bus reikalaujama mūsų sunaikinimo, tuo reikalavimu bus nušalinti mūsų prieš žmonijos gerovę. Ateities santvarka, norėdama būti gera ir verta žmogaus pagangū, turi atsižvelgti ir į mūsų interesus, lygiai kaip į visų kitų.

KERTINĖ PARAŠTĖ

(Atkelta iš 1 psl.)

gėmė su Maironiu ir kitais. Gerai, kad tą mielą Kristijoną bent vokiečiai atsiminė ir Hermann Buddensieg parūpino naują Donelaičio "Metų" vertimą vokiškai. Ach tie vokiečiai, šiais metais jie padarė mums ir kitą mielą siurprizą. Jų garšius kulinarai lituanistai — profesoriai Wilhelm Wissman ir Erich Hofmann, bendradarbiaujant Arminui Kuršaičiui, Hertai Krick, dr. L. Baldauf - Jurgūtytei, padėjo ant mūsų kuklaus lituanistinio stalo patį skaniausią patiekalą — Aleksandro Kuršaičio Lietuviškai - vokiško žodyno I tomas. "Tik" 736 psl. dviem skilimais rinkto puikiausio kirčiuoto teksto — mokslinės medžiagos, didžiausiu vokišku kruopštumu sulesiotos. Ir tai dar ne viskas: iki 1970 m. pabaigos ta pati Goettingeno Vandenhoeck & Ruprecht leidykla žada išleisti dar porą tokių patelių tomų, nes I tomelis teapima vien a-i raidės. Arba vėl lenkų istorikas dr. Jerzy Ochmanski Poznanėje mūsų jubiilejinių metų išvakarėse paskelbė 347 psl. "Historia Litwy", o truputį anksčiau "Litewski ruch narodowy — kultūralny w XIX wieku" ir kitas mūsų istoriją liečiančias knygas. Pridėkime dar prof. Alfred Senn'ą su jo Heildelberge išleistu "Handbuch der litauischen Sprache I t. (495 psl.), norvegų prof. Chr. S. Stang su Oslo u-to išleista "Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen" ir kt., gausime nuostabių lituanistinių raštų lobį, parūpintą visai nelietuvių. Tik kažin, ar daugelis mūsų knygų skaitytojų šias nuostabias knygas skaitė, vartė ar bent matė. (Tarp kita ko, jos ir brangokos.) Beje, ar mūsų nuo politikos akivi nepakelį veiksniams parašė šioms kilniaširdžiams svetimtaučiams bent padėkos laiškus? Ar pakvietė

juos į mūsų tarpą šias knygas pristatyti, kaip kartais mes "pristatome" savo pačių paskelbtas, kad ir mažas brošiūrėles? Bijau, kad ne.

Nūdien lituanistinių knygų leidimas iševijoje beveik visiškai sustojęs. Ar nebėra autorių? Jų atsirastų, jei būtų kas išleidžia. O kaip su leidėjais? Jų kaip ir nebėra. Viešasis lietuviškas skatikas didžiojoje ne knygoms leisti skiriamas ir, jei toliau taip bus, greitai ateis

laikas, kai mes lietuviškų knygų leidimo srityje nebūsimė verti svetimtaučiams mokslininkams lituanistams ir jų raštų leidėjams "atristi kurpių raistėlo."

Kiekvienos mūsų tautos kartos, neišskiriant ir išievių, pareiga kuo nors save įamžinti mūsų kultūros istorijoje. Mūsų šie kartai pasitaikė ypač gera proga: Nepriklausomybės 50 metų sukaktis. Tad kuo įsiamžinsime: amžiniais mokslo grožiniais raštais ar neišleistomis knygomis — neišpirtais vekseliais. b. k.

KAIP ATRODO VILNIAUS UNIVERSITETAS GRĮŽUSIAM IŠ AMERIKOS

Atvykęs į Vilnių, aplankiau universitetą. Pasilgėjau jo senų rūmų dvelkimu. Tačiau turiu pasakyti, kad pamatytas vaizdas nedžiugino akies, — taip kalbėjo "Literatūros ir Meno" (rugp. 10) atstovai L. Vladimirovas, Jungtinių Tautų bibliotekos New Yorko direktorius, atostogaudamas Palangoje. Nedžiuginantis vaizdas Vilniaus universitete, jo žodžiais, toks:

— Istorijos ir filologijos fakulteto romantiški kiemai vis dar (kiek jau tęsiasi remontas) užverstį statybinėm medžiagom ir laužu, didžioji universiteto arkadų dalis užmūryta, mat, pririekė sandėlio, seni geležiniai vartai nuimti...

— Užėjau į universiteto biblioteką. Biblioteka, kuri sunkiais fašistinės okupacijos metais išsavo gojo fondus ir šenovines patalpas, pokario metais dirbdama be galo sunkiose sąlygose, sugebėjo sutvarkyti didžiulius knygų rinkinius, sukurti darnią katalogų sistemą, praturtinti savo fondus pažangiausia tarybine ir užsienio mokslinė literatūra. Buvo surasta ir atgabenta į Vilnių įvairios Rusijos ir Ukrainos bibliotekose išsaugotos Vilniaus universiteto knygų kolekcijos, sukaupias turtingiausias pasaulyje senų lietuviškų knygų fondas, išleista visa eilė vertingų bibliografijų ir knygotyros leidinių. Artėja šios bibliotekos keturių šimtų metų jubiliejus. Ši data bus plačiai paminėta mūsų ir užsienio spaudoje. Tačiau kaip atrodo pati biblioteka?

— Puošnioje Smuglevičiaus salėje grindys išklotos paprastomis lentomis, dar Muravjovo laikais pastatyti laiptai visiškai nudilę, prigrūstos knygų saugyklos neturi paprasčiausių gaisro signalizavimo prietaisų, kuriuos rasime kiekvienoje didesnėje prekybos imonėje... Aukštojo ir specialinio vidurinio mokslo ministerija ir universiteto vadovybė, paskendusi sios kasdieniniuose rūpesčiuose, atrodo, visai apsirpato su tokia bibliotekos būkle.

— Savo metu buvo sudaryta dokumentacija saugyklų priestato statybai, bibliotekos modernizavimui, Jono bažnyčios pastatų restauravimui. Tačiau statyba bei restauravimo darbai dar nepradėti, jei neskaitysime kelių

darbininkų, besikapstančių isto rijos ir filologijos fakultete bei Jono bažnyčioje. Gal būt, į senojo universiteto pastatus vertėtų laikinai neleisti turistų, o pasiraščius rankoves, pradėti numatytus

darbus. Nėturime pamiršti, kad mūsų universitetas ir jo biblioteka yra vienas vertingiausių ir jdomiausių kultūros ir architektūros paminklų.

(ELTA)

Prie senojo Vilniaus universiteto vartų

NAUJI LEIDINIAI

● Mykolas Vaitkus, NEPRIKLAUSOMYBĖS SAULĖJ. 1918-1940 metų atsiminimai. VI tomas — antroji dalis. Nidos knygu klubo leidinys, Nr. 69, 1968. Knyga 280 psl., kainą \$2.50, gau nama ir "Drauge".

Tai vėl naujas spalvingų Mykolo Vaitkaus atsiminimų tomas, išpintas įdomiais kultūrinio, politinio bei visuomeninio pobūdžio nepriklausomybės metų atsiminimais. Atsiminimai skaitomi kaip įdomiausias romanas. Šiame tome autorius piešia ypač charakteringus portretus Babickaitės-Graičiūnienės, Vyt. Graičiūno, Liudo Giros, Jonuškaitės Zauvienės, El. Žalinkevičaitės - Petrauskienės, Mykolo Krupavičiaus, V. Mykolaičio-Putino, Kipro Petraukso, P. Rūteliūnienės, Aleks. Stulginskio, Smetonos, Voldemaro ir daugelio kitų, kuriuos M. Vaitkus vis artimai pažinojo ir turi daug ką apie kiekvieną pasakyti. Paliečia ir komentuoja gruodžio 17 dienos perverimą ir kitus įvykius.

● Alė Rūta, PRISIKELIMAS. Romanas. Nidos knygu klubo lei dinys, Nr. 68, 1968. Romanas 205 psl., kainą \$2.50, gaunamas ir "Drauge".

Alė Rūta šiuo metu, be abejo, yra produktyviausia mūsų rašytoja. Jos romanai vienas po kito nuolat ir nuolat pasiekia skaitytojus. Taip intensyviai kuriant, žinoma, nėra lengva kiekviena knyga pasiekti vis naujas aukštas. Tačiau, nežūrint literatūrinės vertės svyravimų, Alės Rūtos romanai skaitytojų yra mėgstami ir mieliai skaitomi. Pastarajame romane autorės lyg ir bandoma jai nauja tema ir naujas romano pobūdis. Galėtume sakyti, tai užmojis parašyti intelektualu alumu atsiūletą knygą, kurios pagrindinis personažas yra nepagydomai sergąs lietuvis dailininkas, gyvenimą baigias svetimos žemės. Vis dėlto romanas nėra persklendtas pesimizmu, o užskendžiamas naujo gyvenimo rytmėčiu:

"Timeless Lithuania... Kur yra meilė, ten gyvenimas. Kur pasiaukojimas... Gieda paukščiai, guli žemėje šautuvai, guli prikrite žmonės, jauni vyrai..."

Gieda paukščiai, gieda. Turi būti rytas, nes nebėra mėnesienos. Sušvinta saulė. Sušvinta saulė!"

Rezid. Tel. 339-4683
DR. K. G. BALUKAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS.
GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA
6449 S. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
Pirmą ligonius pagal susitarimą, tel. neatsiliepa, skambinti: HU 8-3222

Of. tel. 314 West 63rd Street
Tel.: PProspect 8-1717
Rez. 2841 West 60th Place
Tel.: Republic 7-7894
DR. S. BIEŽIS
CHIRURGAS
Valandos: Kasdien nuo 1 iki 3; tradiciniai uždaryta Antradieniai ir penktadieniai vak. nuo 7 iki 8 val.
DR. VL. BLAŽYS
PLAUCIŲ IR VIDAUS LIGOS
2801 West 63rd Street
Kampus 63-608 ir California
Val.: kasdien nuo 6-8 val. vak.
Seštadien. 2-4 val.
Trečiad. ir kitu laiku pagal susitarimą
Of. tel. 476-4043
Rezid. tel. WAlbrook 5-5048

Of. tel. 314 West 63rd Street
Tel.: PProspect 8-1717
Rez. 2841 West 60th Place
Tel.: Republic 7-7894
DR. S. BIEŽIS
CHIRURGAS
Valandos: Kasdien nuo 1 iki 3; tradiciniai uždaryta Antradieniai ir penktadieniai vak. nuo 7 iki 8 val.
DR. VL. BLAŽYS
PLAUCIŲ IR VIDAUS LIGOS
2801 West 63rd Street
Kampus 63-608 ir California
Val.: kasdien nuo 6-8 val. vak.
Seštadien. 2-4 val.
Trečiad. ir kitu laiku pagal susitarimą
Of. tel. 476-4043
Rezid. tel. WAlbrook 5-5048

Inkstų ir šlapimo takų chirurgija
Tel. 695-0533 — Elgin
425 No. Liberty Street
Route 25, Elgin, Illinois
Tel. of. HE 4-5849, rez. 388-2233
DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val.: pirm., ketv. 1-4, vakar. 7-9
antr., penktadien. 1-5 treč. ir šešt. tik susitarus.
Of. tel. HE 4-5758.
DR. M. BUDRYS
ALERGIJA
2751 West 51st Street
Valandos: antradieniai, penktadieniai 2-9 val., šeštadieniai 10-1 p. p. Ligoniai priimami pagal susitarimą

Of. tel. PR 8-2220
Namų — rez. PProspect 8-9081
DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad., antradien., ketvirtadien. ir penktadien. nuo 12 iki 3 v. r. nuo 5 iki 8 v. v. Seštadien. nuo 1 iki 4 val.
Of. PR 6-6022 Rez. PR 8-6960
DR. E. JATULIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika
2815 W. 71st Street
Of. val. kasdien nuo 8 iki 9 v. v.; šešt. nuo 9 iki 12 val.; arba susitarus.

Of. PO 7-6000 Rez. GA 3-7278
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 West 63rd Street
Val.: kasdien nuo 1-4 p. p. ir 6 iki 8 val. Trečiad. ir šeštadien. uždaryta.
Of. tel. but. tel. OLYmpic 2-1381
DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
Val. kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiad. ir šeštadien. tik susitarus.
Tel. — REfiance 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUK
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
(Lietuvis gydytojas)
3925 West 59th Street
Val.: pirmad., antradien., ketvirtadien. ir penktadien. nuo 12-4 val. p. p. 6-8 val. vak. Seštadien. 12-3 val. p. p. trečiad. uždaryta

Tel. of. tel. buto OLYmpic 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
4938 W. 15th Street, Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak., Išskyrus trečiadienius.
Seštadieniai 12 iki 4 popiet.
DR. IRENA KURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
KIDKIŲ IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTĖ
MEDICAL BUILDING
7164 South Western Avenue
Pirmad., antradien., ketvirtadien. ir penktadien. nuo 11 val. iki 1 val. p. p. ir nuo 6-8 val. vakara. Trečiad. nuo 11 val. ryto iki 1 val. p. p. Seštadien. 11 val. ryto iki 8 val. p. p.
Of. tel. RE 7-1168
Rez. tel. 339-2919

DR. MARIJA LINAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
2817 West 71st Street
Telefonas HE 6-3545
(Of. tel. rezidencijoje)
Valandos pagal susitarimą
Of. tel. PR 8-7773; Rez. PR 6-4732
DR. A. MACIUNAS
CHIRURGAS
2358 West 63rd Street
Valandos: pirm., ketv., 5-8 val., antradien. ir penktadien. 1-4 val. Pirmiausia tik susitarus
Of. tel. HE 4-1818 Rez. PR 6-9801
DR. J. MESKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Val. kasdien 9-11 ryto ir 4-6 v. v. Seštadien. 9 v. r. — 2 v. popiet.

ASSOCIATE OPTOMETRISTS
Lietuviškai kalbia
DR. FRANK PLECKAS, OPT
3424 W. 63rd St., GR 6-7044
Tikrina akis. Pritaiko akinus ir "contact lenses".
Valandos pagal susitarimą
Uždaryta trečiadieniais
DR. A. PUSTELNIKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
SPECIALYBĖ — NERVŲ IR EMOCIJŲ LIGOS
CRAWFORD MEDICAL BLDG.
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rez. Tel. GI 8-0873
DR. W. M. EISIN-EISINAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
6132 So. Kedzie Ave., WA 5-2670
Valandos pagal susitarimą. Jei neatsiliepia, skambinti: MI 3-0001.
Of. tel. HE 4-1414. Rez. RE 7-6807
DR. B. GAIZONAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė akuserija ir moterų ligos
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Val. kasdien 1-3 ir 6-8 val. vak.
Seštadien. 12-3 val. popiet.
Trečiadieniais uždaryta

Of. tel. PR 8-2220
Namų — rez. PProspect 8-9081
DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad., antradien., ketvirtadien. ir penktadien. nuo 12 iki 3 v. r. nuo 5 iki 8 v. v. Seštadien. nuo 1 iki 4 val.
Of. PR 6-6022 Rez. PR 8-6960
DR. E. JATULIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika
2815 W. 71st Street
Of. val. kasdien nuo 8 iki 9 v. v.; šešt. nuo 9 iki 12 val.; arba susitarus.

Of. tel. PO 7-6000 Rez. GA 3-7278
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 West 63rd Street
Val.: kasdien nuo 1-4 p. p. ir 6 iki 8 val. Trečiad. ir šeštadien. uždaryta.
Of. tel. but. tel. OLYmpic 2-1381
DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
Val. kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiad. ir šeštadien. tik susitarus.
Tel. — REfiance 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUK
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
(Lietuvis gydytojas)
3925 West 59th Street
Val.: pirmad., antradien., ketvirtadien. ir penktadien. nuo 12-4 val. p. p. 6-8 val. vak. Seštadien. 12-3 val. p. p. trečiad. uždaryta

Tel. of. tel. buto OLYmpic 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
4938 W. 15th Street, Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak., Išskyrus trečiadienius.
Seštadieniai 12 iki 4 popiet.
DR. IRENA KURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
KIDKIŲ IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTĖ
MEDICAL BUILDING
7164 South Western Avenue
Pirmad., antradien., ketvirtadien. ir penktadien. nuo 11 val. iki 1 val. p. p. ir nuo 6-8 val. vakara. Trečiad. nuo 11 val. ryto iki 1 val. p. p. Seštadien. 11 val. ryto iki 8 val. p. p.
Of. tel. RE 7-1168
Rez. tel. 339-2919

DR. MARIJA LINAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
2817 West 71st Street
Telefonas HE 6-3545
(Of. tel. rezidencijoje)
Valandos pagal susitarimą
Of. tel. PR 8-7773; Rez. PR 6-4732
DR. A. MACIUNAS
CHIRURGAS
2358 West 63rd Street
Valandos: pirm., ketv., 5-8 val., antradien. ir penktadien. 1-4 val. Pirmiausia tik susitarus
Of. tel. HE 4-1818 Rez. PR 6-9801
DR. J. MESKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Val. kasdien 9-11 ryto ir 4-6 v. v. Seštadien. 9 v. r. — 2 v. popiet.

Tel. PProspect 6-9400
DR. ONA VASKEVIČIUS
(VASKAS)
GYDYTOJA IR CHIRURGE
6648 So. Albany Ave.
Val.: pirm., antradien., ketv. 6-8 val. vak., penktadien. ir šeštadien. 2-4 val. p. p. ir kitu laiku pagal susitarimą.
Tel. of. tel. PR 6-6446, rez. HE 4-3150
DR. F. C. WINSKUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Val.: 3 iki 4 v. p. p. ir 7 iki 8 v. v. Treč. ir šeštadien. pagal susitarimą.
Of. tel. 767-2141. Namų 650-4850
DR. PETRAS ZLIOMA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road
Val. pirmad., antradien., penktadien. 1-4 v. r. 6-8 v. v., ketvirtadien. 5-8 v. vak. Seštadieniai 12-3 val. popiet.

JURGIS JANKUS APIE PARTIZANINĘ TEMĄ IR ČIONYKŠTES RAŠYTOJO DARBO SĄLYGAS

Šį savaitgalį Pasaulio lietuvių bendruomenės seimo literatūros vakarė-koncerte (rugpjūčio mėn. 30 d.) New Yorke bus įteikta ir tradicinė Lietuvių rašytojų draugijos premija už geriausiąją mūsų grožinės literatūros knygą, laisvajame pasauly išleistą 1967 metais. Lietuvių fondo tam reikalui skiriama tūkstantinė, kaip žinome, šiemet buvo skelta pusiau, ir premija paskirta dviem rašytojams: Jurgiui Jankui ir Juozui Svaistui-Balčūnui. Pirmajam — už partizaninę dramą "Peilio ašmenimis" (išleistą "Darbininko") antrajam — už atsiminimų tomą iš nepriklausomybės pirmųjų metų "Dangus debesyse" (išleistą Nidos). Praėjusį šeštadienį spausdinome losangeliečių išpučius, patirtus vizituojant laureatą Svaistą, o šį kartą, premijos įteikimo proga, užkalbiname Jurgį Jankų.

— Kada gimė idėja ir koks buvo pirmasis paskatas rašyti dramą "Peilio ašmenimis"?

— Prieš keletą metų pateko į rankas pačių okupantų išleisti partizanų teismų dokumentai.

Jurgis Jankus

Juose buvo daug autentiškų faktų ir nemažiau autentiškos teisybės tarp eilučių. Partizanų klausimu domėjausi nuo pat jo pradžios (pirmojo bolševikmečio), turėjau nemažą medžiagą, bet vis trūko kažin ko autentiško. "Banditų" teismų dokumentai tą trūkumą panaikino. Galėjau dirbti, tik kartais trūko jėgų, kartais laiko, kartais ir vieno ir kito. Apskritai, viską išsakyti, būtų ilgas pasakojimas. Knygos istorija kartais gali būti netrumpesnė už pačią knygą. Nežinia, kas iš jos būtų iššę, kokia forma ji būtų turėjusi, jeigu "Darbininkas" ne būtų panorėjęs jos leisti. Jų paskato ir buvo rezultatas tokios knygos, kokia ji yra. Šia knyga tuo klausimu anaiptol nesu išsi-

ėmęs, bet tas jau anapus Jūsų klausimo.

— Kaip apylamai žiūrėte į partizaninę temą mūsų literatūroje, kuriuos ligšiolinius veikalus, romanus, noveles bei eilėraščius šia žaletumėte ypač pabrėžti ir kodėl?

— Jos negalėjo būti išvengta, ar kas to nori ar nenori, ji dar grįš ir vėl grįš. Jeigu mes nuo jos nusigrėžtume, tai kada nors gal negrai ar hotentotai iš jos padarys nemirštamą mitą. Suprantu, kad šiandien kai kam dėl dvasinės ideologijos giminytės toji tema mestina, bet nemes tina tiems, kurie tiki žmogų, gimusi laisvei.

Klausimą dėl pačių veikalų norėčiau palikti literatūros teoretikams ir visuomenininkams.

— Kas, Jūsų manymu, ateityje šios partizaninės temos problematikoj reiktų itin iškelti, rašant naujus kūrinius, ir ko labiausiai trūksta ligšioliniuose?

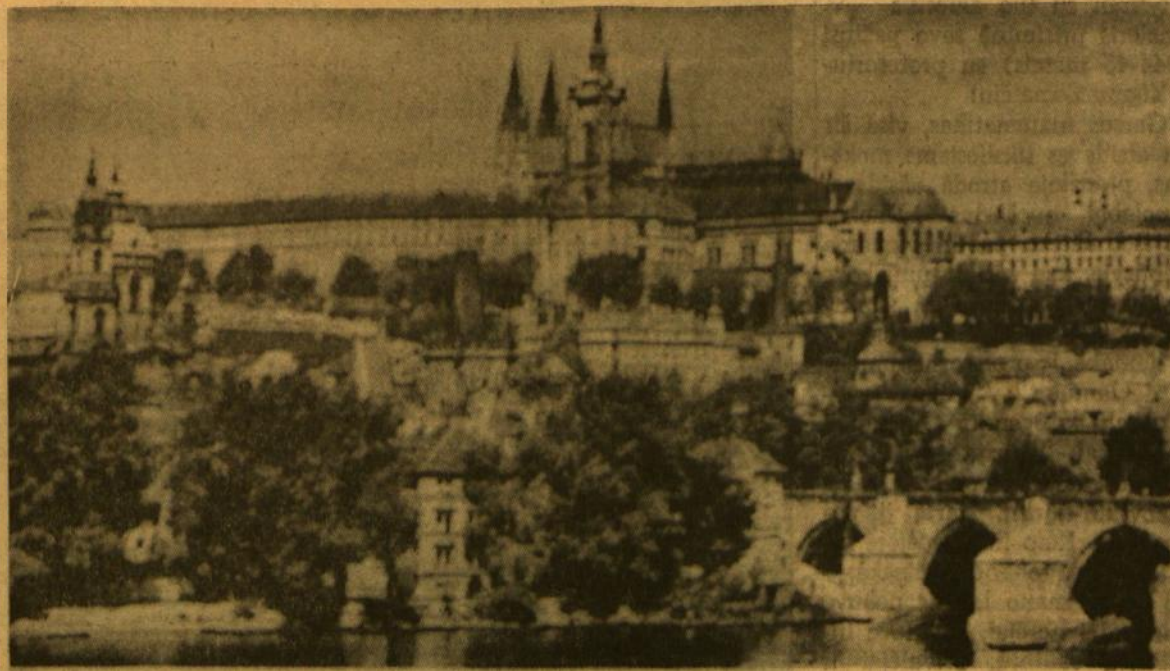
— Nenoriu duoti niekam jokių sugestijų, nei kam nors įteigti kokių įpareigojimų. Jeigu galvoju, ką reiktų naujuose kūriniuose iškelti, pirmiausia pats tu riu tuos kūrinius kurti ir rūpinamas problemas lukštenti. Kitiem patarimus duoti yra per lengva ir per pigu. Taip pat per pretenzinga būtų ieškoti trūkumų kituose, kai jaučiu, kad be trūkumų žmogaus darbas neįmanomas.

— Kokie yra Jūsų ateities kūrybiniai planai: ar galima tikėtis vėl naujos dramos, gal romano, o gal novelių rinkinio?

— Galima tikėtis ir dramos, ir romano, ir novelių rinkinio, ir net pasakų vaikams, tik negalima besitiktėti leidėjo. Nors vis tiek tikiesi ir gana, kad ir taip silpnai jog dirbti nebeatrodo labai prasminga, kai jauti, jog rankraščiai, eidami iš rankų į rankas, kur nors nusimes, kaip jau ne vieną yra nusimetęs.

— Kaip apskritai žvelgiate į 1967 metų mūsų literatūrinį derlių, ir premijuotąsias ir nepremijuotąsias knygas?

— Tą klausimą noriu palikti literatūros teoretikams ir patiem skaitytojams. Ypač šiems pastarieiems, nes jie ima knygą į rankas ieškoti nežinomo, visiškai nesukdami galvos, kiek ji prasi- lenkia ar kiek sutampa su kuriuo nors madingu štapu, pripažinti ta teorija ar kiek pėda pėdon eita su vienu ar kitu pamėgtu kokio žymūno veikalu.

Praho miesto širdis — Mala Strana su Hradzano rūmais bei pilimi ir Karolio tiltu per Moldau upę.

IŠ ČEKŲ NAUJOSIOS POEZIJOS

VITEZSLAV NEZVAL

STEBUKLŲ PARDAVEJA

Kai bulvare blykstelėjo fontanas ir kavinėje žibė šviesas, aš susitikau su tavim. (Ar tai buvo fontanas?) Tu praėjai raudona skrybėlaitė, povu vedina, pardavinėdama lotoso žiedus ir atogrąžų apelsinus.

Dvi žuvis sustingo, šviesdamos virš mumijos antakių. (Ar tai tos tavo akys, žerincios, pilnos sviesto?) Tu pardavinėjai lotoso žiedus, atogrąžų lelijas, mano puikioji gyvate barškuole, tu pardavinėjai atogrąžų apelsinus...

Tą dieną (o kokia tą dieną buvo šventė?) sutemoje tu bulvare ėjai kaip puiki mumija lelijava skrybėlaitė, nešdama krepšį su Indijos stebuklais, tu ėjai povu vedina ir pračiviams siūlydama atogrąžų apelsinus.

Ir visi Europos varpai, Azijos vėliavos ir Afrikos papjūgos, ir vandenyno žuvis pamatė krepšyje apelsinus.

Bengalijos ugnimis apšviestas, prie tavęs priejo puikus Dalai-lama ir pasiūlė savo vergus už Australijos žuvis, už baltą lotosą puikiojai biruzos pardavėjai. Už drėgnas akis ir pabalusią burną jis pasiūlė deimantų karolių, jis siūlė dramblį, kuris saugotų tavo atogrąžų lelijas, o nuodingųjų lūpų ir dygiųjų apelsinų pardavėja.

Prie tavęs priejo bernas su būgnu jis tau pasiūlė visas planetas, ir tavųjų akių svytinčios žuvis ir ji paskubom atsukuo, — du pragariški akmens nusvilino jo pasitikinčias, jaunas akis, o neišsakaičiuojamų stebuklų pardavėja su jūros mergelių akimis.

Ir mėnulis, išblykęs džentelmenas cilindre, atnešė tau pamėlusį kankinių kraują, ir tu sugrįžai į dainą, į lelijavų apelsinų žemę, kur lotosai žydi ir kur svajonė nemirtinga, mano puikioji gyvate barškuole, pardavinėjanti stebuklus vakario bulvaro ugnyse.

STANISLAW KOSTKA NEIMAN

AS SUPRATAU TAVO TYLĄ

Aš supratau tavo tylą, tavo balsas, tavo judesiai tai vakar atskleidė. Tu iškalbingai tyli, tu, didžiudamos, likimui klusni, bet nelabai rami! Zinau: tu neprasisjuoksi, zinau: daugiau nebesmogs. Audra apvaldė tavę, aš drebu!

Lengva širdim, taip beprotiškai, tu visad žaidėi manim. Tu vos mane pakentei, tartum gražuolį tencrą. Tu visad besieliu skaičium mano akimirku eiga skaičiavai. Tu sąžiningesnei!

Išėjau aš į žydinčią pievą, tik viena gelele aš matau; aš į tavę beprotiškai tiesiuos. Atleisk, kad aš, nekenciamasis, išdrįsau į šventovę įžengti.

Statmeniški kalnų pilką erelį aš ne kartą sutvardžiau. Bet erelis ir narve atsiminė visa, ką matė viršūnėse, visa, ką regėjo bedugnėse.

Kaip Astartės tarnaitė, į šventyklą laiptais tu kelies. Kaip šventoji, tu žengi į cirko areną dėl kitų pramogų. Aš drebu!

Tu išdidesnė už liekną palmę prie Arabijos šaltinio, tu tylesnė už kupranugarę, smėlio vilnims žengiančias. Tu melnesnė už vakaro saulėleidį prie oazės palapinės.

Bet ar tau pavyks, tokiai išdidžiai ir meiliai, audras metu galvos nepalenkti?

Išvertė P. Gaučys

St. K. Neiman ir V. Nezval, čekų poetai. Pirmas — romantikas, o antras — futuristas ir surrealistinės krypties čekų poetų vadas.

KRAUJU RAŠYTI LAPAI

Dr. A. Budreckio knyga apie 1941 m. sukilimą

JUOZAS DAUGAILIS

The Lithuanian National Revolt of 1941. By Algirdas Martin Budreckis. Lithuanian Encyclopedia Press, So. Boston, Mass. 1968 m. Knyga 147 psl., kietais viršeliais, kainą \$4.00, gaunama ir "Drauge".

Vienas iš nepriklausomos Lietuvos kūrėjų ir mūsų kultūrinės pažangos šauklys a.a. prof. K. Pakštas pasakė gilią istorinę tiesą apie lietuvių: "Esame kankinių tauta, todėl turime mokėti ir kovoti. Niekas tiek kraujo ir ašaus nesudėjo, kaip Lietuva. Rei kalaukime už tai užmokėsčio ir branginkime tą auką, neišsibars- tykime".

Gausiausias kraujo auka laikotarpis buvo 1941 metų sukilimas prieš okupantus rusus, parei kalavės daugiau gyvybių, negu 1918-1919 metų laisvės kovos. Šis laikotarpis mūsų istorijoje įrašytas kraujo raidėmis, ir reikia, kad jis niekada neišdiltų iš ateinančių kartų atminties ir kad jis būtų gerai žinomas visam pasauliui, kaip liudijimas, jog lietu- viai laisvę brangina ir dėl jos yra pasiryžę nepagalvėti pačios aukš- čiausios aukos.

Šiems tikslams gražiai pasitar- nauja jaunesnės kartos studiozo dr. Algirdo M. Budreckio veika- las apie 1941 m. sukilimą. Šiai knygai autorius medžiagą rinkęs labai kruopščiai. Jis panaudo- jęs po pirmojo bolševikmečio archyvuose rastus dokumentus, Lietuvos aktyvistų fronto archy- vus, min. K. Škirpos užrašus, So- vietinių dokumentų leidinius, rinkinius įsakymų jų daliniams ir okupacinę valdžią Lietuvoje. Panaudotų knygų ir kitų leidi- nių sąrašas užima penketą pus- lapių.

Autorius įvykius svarsto su mo- kslininko šaltumu, bet drauge ir su mylinčia lietuviška širdimi bei istoriko tyrinėtojo nuoseklumu. Čia duodama gausiai žinių, dau- geliau visai dar nežinomų, apie pirmas rezistencijos apraiškas okupuotoje Lietuvoje, apie Lie- tuvių aktyvistų fronto sudary- mą, apie pasirošimą sukilimui, apie vokiečių planus ir daromus priparmus, aprašoma sukilimo eiga, nacių bei vokiečių karinių dalinių reakcija, apibūdinamas laisvos Lietuvos vyriausybės (su kilėlių pastatytos) veikimas, trin- tis su okupacinėmis vokiečių is-

taigomis ir tos laikinosios vyriausybės likvidavimas.

Skaitytojui intriguojančią me- džiagą sudaro citatos iš sovieti- nių pranešimų centrui apie rez- istencijos plitimą Lietuvoje 19- 40 ir vėlesniais metais. Iš kitos pusės — įdomi istorinė medžiaga ir pateikiamos ištraukos iš vokiečių aukštųjų pareigūnų parei- kimų, atskleidžiančių jų planus suvokietinti Baltijos kraštus.

Gerai, kad autorius primena to- kių amžinai atmintinus faktus, kaip aukų skaičius: 1941 m. su- kilimo metu žuvo 4,083 lietuviai patriotai ir sužeistų buvo 8,000. Tuo gi tarpu kai 1919 m. ir se- kančių metų nepriklausomybės kovų žuvusiųjų skaičius buvo a- pie 2,000. Su sužeistaisiais 1941 m. sukilimo aukos prašoka 12- 000, kas sudarė apie 10 procentų visų dalyvavusių sukilime prie- šais okupantus bolševikus.

Aptardamas sukilėlių sudary- tos laisvos Lietuvos vyriausybės veikimą, autorius primena, kad per 6 savo gyvavimo savaites J. Ambrazevičiaus vyriausybė išle- do per 100 nuostatų, ir tai bu- vo nuolatinis priešinimasis prieš naujuosius okupantus — nacius.

Dr. Budreckis ne tik gyvai, nuosekliai pasakoja 1941 m. bir- želio mėn. ir sekančių dienų įvy- kius, bet stengiasi įžvelgti ir jų priežastis bei jų padarinius. La- bai rūpestingai nurodyti duoda- mas medžiagos šaltiniai, kas vei- kalą daro svarų ne tik eilinio skaitytojo, bet ir istoriko akyse.

Reiktų šios knygos reikalauti universitetų, miestų bibliotekose, kad ji labiau paplistų. Jei pačios bibliotekos nesiryžta užsisakyti, tai knyga būtų gera dovana ne tik bibliotekoms, bet ir intelligen- tiškesniems amerikiečiams bei ki- tiems, skaitantiems anglų kalba.

Šis veikalas prisidės, kad grei- čiau bus pralaužta ta mirtina ty- la tarptautiniame forume dėl Lietuvos laisvės, apie ką pats dr. Budreckis knygos įžangoj sako: "Ryškus ir skandalingas dabar Jungtinėse Tautose vyraująs dvi- gubas matas kas liečia senąjį Af- rikos kolonializmą ir kas liečia naująjį kolonializmą už geleži- nės uždangos. Tai negali būti ap- ginama ir dabar tik viena proble- ma — greičiau pralaužti tą ty- los uždangą".

Laiškai iš Vokietijos

MUZIKA IR MENAS MUENCHENE

Kadaise buvo sakoma: jei no- ri gyventi Vokietijoje, reikia rink- tis vieną iš dviejų miestų — Ber- lyną arba Muencheną. Dėl to ir anų miestų gyventojai ypatingų simpatijų vieni kitiems nerieškė ir jautėsi beveik kaip priešai. Da- bar tas skirtumas nebe taip pa- stebimas: Berlynas labiau iš Vo- kietijos gyvenimo išskirtas, ir tik- rąja kultūrinio gyvenimo sostine tapo Muenchenas. Jau antri me- tai, kai turistai sunku pačiu mies- tu grožėtis: ryšium su sekančiąja pasauline olimpiada miestas susi- rūpino savo transporto galimy- bėmis ir nutarė išskirti požemi- nio traukinio kelius. Taigi dabar ten visos gatvės, visos aikštės iš- raustos, kasdien nauji kvartalai beveik visai susisiekimui uždaro- mi, ir pirmą kartą Muencheną tokį matant, beveik neįmanoma pastebėti, kaip "dosniai" mies- tas suplanuotas, kiek ten erdvės, kiek didybės.

Kas atvažiuoja į Muencheną

BIRUTĖ CIPLIAUSKAITE

io festivalio metu — liepos mė- nesį, tikrai nustemba visų paren- gimų intensyvumu: tą patį vaka- rą statomos dvi operos, atranda- mas geras koncertas, siūloma ga- limume nueiti į septynis-aštuonis teatrus. Netikėtai ten pakliuvu- siam sunkumą sudaro tik tai, kad, nežiūrint tokios gausybės spektaklių bei bilietų brangumo (pirmosios eilės operoj \$25), vi- siškai neįmanoma į juos patekti: visas išparduota jau mėnesius prieš tai. Tik teatrai dar prieina- mi. Miela matyti, kiek ten mei- lės muzikai, kiek jaunimo grū- dės prie durų, norėdami išban- dyti paskutinio akimirksnio gali- mybę pasinaudoti kieno nors gra- žinam bilietu.

Ypatingai daug dėmesio skir- ma Richardo Strausso veikalams: kasmet pastatoma bent viena jo

opera, spektakliams surenkant pačias geriausias vokales jėgas. Įdomu dar ir tai, kad muzikos fanatikai Muenchene pilnai "iš- naudoja" laiką: beveik tuo pa- čiu laiku prasideda ir Salzburgo festivalis, ir yra nemažai žmonių, kurie vieną vakarą čia klauso- von Karajan diriguojamo "Don Giovanni", sekantį vakarą vėl su- grįžta į Muencheną pamatyti Strausso "Arabella". Viešnagės laiko tarpu turistai čia dar už- pildo jau visame pasaulyje išgar- sėjęs K. Richter vedamas Bacho choras, kuris nedidelėje, bet ypa- tingais vargonais apdovanotoje bažnyčioje gausiai ten susitelku- sius valandai perkelia į beveik geometriško tikslumo pasaulį. Gi jeigu kas ir sekmdienio popietę nori išnaudoti, tas važiuoja į gar- siją Domenicą Zimmermann statytą ir visų kaip rokoko deim- mančiuką pripažintą Wieskirche Alpių papėdėje, kur vasaros me- tu taip pat organizuojami var-

gonų koncertai, grojant 18 amž. vargonais, kurie atrodo labiau čia statyti grakštiems angelams, negu žmonėms.

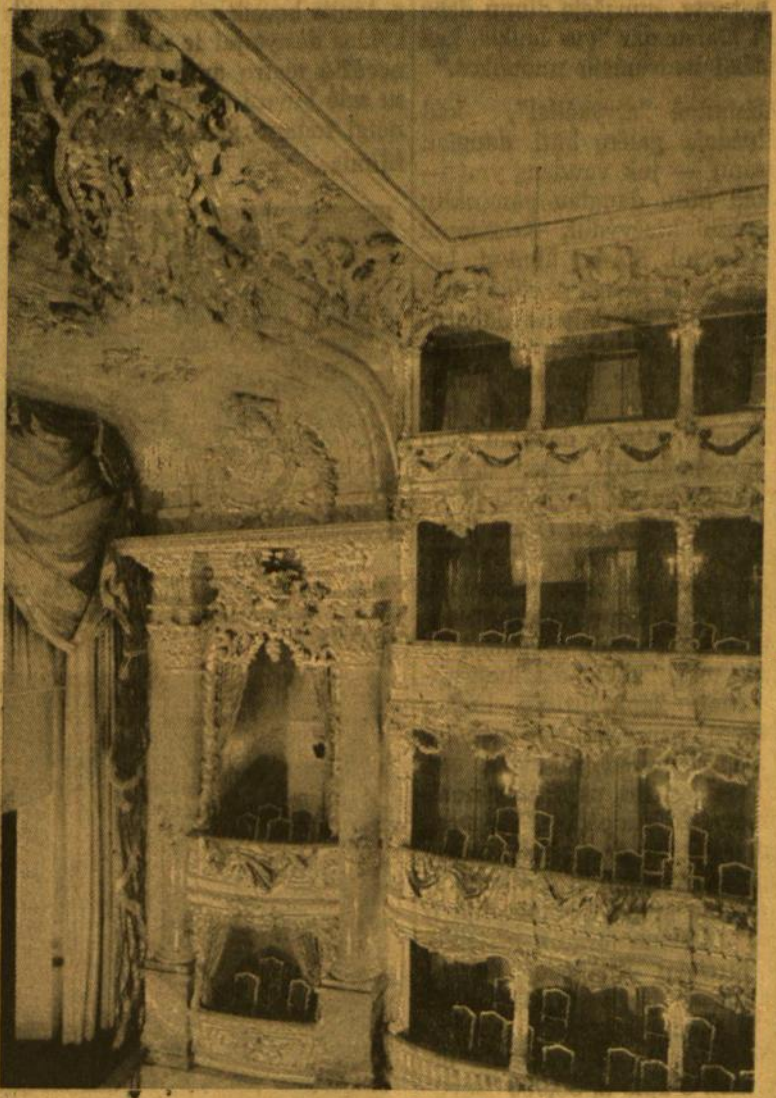
Pačiam mieste šeštadienio po- pietę visuomet gausus smalsių lankytojų būrys susispačia apie senąją "Der Alte Peter" bažny- čią, kurios bokšte įstaisiusi ma- ža pučiamųjų instrumentų kape- la groja maršus ar psalmes. Prie "muzikaliųjų" įdomybių beveik būtų galima priskirti ir garsųjį rotušės "Glockenspiel": du kar- tus kasdien tiek vaikai, tiek su- auge stebi komplikuoatas laikro- džio figūras, palydimas senų me- lodijų.

Festivalio metu pagyvėja ir meno gyvenimas. Tiek nuolatinės galerijos, tiek didesnės salės suin- tensyvina savo parodas. Kiekvie- neriais metais liepos mėnesį su- ruošiamas visų metų kūrybos ap- žvalginė paroda didžiuosiuose "Meno rūmuose". Ten pasidai- rius, įdomu pastebėti, kad Vokie- tija dar gana konservatyvi: bent du trečdaliai parodos užpildyti darbais, kurie tebetiesia impresio- nistų, ekspresionistų ar kubistų tradicija, ir tik keletas salių ban- do priartėti prie "pop art". (Pa- naši staigmena laukia ir vienam

iš populiariausių naktinių loka- lų, kur dainuoja daug polemikos sukūlusį Gisela, ir kur vis tebe- grojami tango ir fokstrotai. Ten daugiausia ir pastebimas vokie- čių sentimentalumas).

Šmet labai daug pagyrų su- silaukė ir "istorinė" Liudviko II ir jo pilių paroda. Lankytojas, kuris dėl laiko stokos negalėjo aplankyti anų prašmatnių pilių Neuschwanstein, Linderhof ar Herrenchiemsee, dalį visų jų tur- tų pamatė vienoje, su ypatingu skoniu įrengtoje, erdviuose "Resi- denz" salėse patalpintoje paro- doje.

Mielas Muenchenas dar ir tuo, kad iš jo viskas visur netoli. Mue- nchene gyvenant, galima suor- ganizuoti puikias vienos dienos ekskursijas. Jei nusibosta Vokietija (bet ir vokiečiai ten jau ma- žiau "vokiški", mažiau kampuo- ti), tik kelių valandų atstumas skiria nuo Austrijos. Muziką my- lintis iš jo patogiai pakliūva ir į Bayreuth festivalį, ramybės ieš- kantis randa beribes galimybes pasivaikščiujimams miestą su- pačiuose miškuose bei pievose. O kai užsiori kultūros, jos pra-

Rokoko architektūros šedevras — Cuvillies teatras Muenchene.

alkusį vėl pasitinka miestas iš- nuostabu ten pokalbiuos išgirsti, skėstomis rankomis, kultūrinis kad "antro tokio miesto, kaip išgyvenimus papildydamas savo Muenchenas, visoj Vokietijoje ne- puikiais restoranais. Tad visi ne- rasi".

ŠIANDIENINĖ KLAIPĖDA - MIESTAS BE KULTŪRINĖS PUBLIKOS

Trys vyrai — aktorius Vytautas Kancleris su Klaipėdos miesto kultūros skyriaus inspektorium ir TIESOS korespondentų sumanė pažvelgti į Klaipėdos miestą "atvykėlio akimis". O atvykėlis, sako, neklausia, kiek mieste skaitytojų ir kiek meno sąviveiklos ratelių. Atvykėlis eina per miestą ir apie viską sprendžia iš tvarkos bei švaros ir iš žmonių elgesio.

"Atvykėliai" mato, kad Klaipėdoje jau mažiau dulkių, kurių stulpus dar neseniai vėjas gaminiojęs skersai ir išilgai miestą. Daug kur esą užsėta žolės ir nuo to

prasisitarti, kad tarp dabartinių "klaipėdiečių" (kurių jau per 100 tūkstančių), lietuviai yra mažuma, ir ne jie lemia miesto veido bruožus. Atsargiai, ant pirštų apie tuos "klaipėdiečius" stypčiodami, stebėtojai primena, kad aukštesnio lygio kultūriniai renginiai prie jų nelimpa. "Jūros šventė" su karnavaliu eiseną ir fejerverkais — gerai. O rytojaus dieną vietinis kino teatras rodė filmą vardu "Fantomas". Prieš tai kino teatre — miesto deputatų tarybos posėdis. Deputatai — Klaipėdos diduomenė, miesto valdžia — prieš posėdį apgulė kino

Ryšium su tuo aktorius V. Kancleris prisiminė savo pažintį (1944-45 metais) su profesoriumi Zigmū Zemaičiu:

"Garsus matematikas, visa širdim atsidaęs tiksliesiems mokslams, pradžioje atrodė užsidaręs ir nelabai nuoširdus pašnekovas. Bet užteko pabūti viename sambūryje, kad įsitikintum, koks tai linksmas, draugiškas, išmintingas žmogus. Būdavo, atsisėdamas hamake, ir profesorius pradėdavo deklamuoti: "Vėlinės" — lenkiškai, "Eugenijų Oniegina" — rusiškai, "Faustą" — vokiškai. Paskambindavo kokį nors Čaikovskio kūrinį. Kartą ji paklausė: — Kaip jūs suspėjote visa tai? — Profesorius atsakė: — Ogi kitaip mano laikais nebuvo galima. Jei norėjai, kad tave inteligentu vadintų, privalėjai ir Puškina, ir Gėtę, ir Mickevičių, ir Maironį atmintinai mokėti, ir Čaikovskį, ir Rimskj-Korsakovą paskambinti."

Taip lyg iš netyčių palyginę komunistinį auklėjimą su senuoju "buržuaziniu", trys stebėtojai pakartojo: "Jei nori, kad tave inteligentu vadintų ... Tai asmenybės susirūpinimas pačiu savim. O kultūrinis gyvenimas be asmenybės neįmanomas..."

Tokie apmąstymai buvo Tiesoje, rugpiūčio 11 d., rytojaus dieną po to, kai ten pat buvo pakelbti kompartijos reikalavimai ugdyti asmenybės linksniavimui: Leninas, Lenino, Leninui...

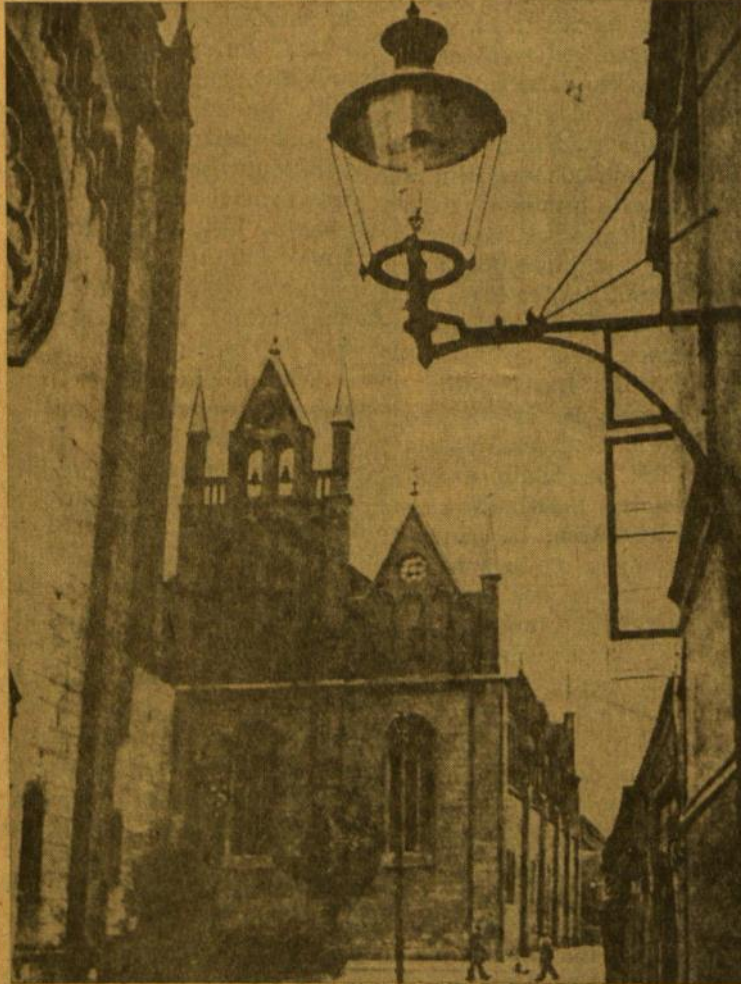
(ELTA)

KRONIKA

• 1000 plokštelių pagamino per 10 metų Vilniaus plokštelių studija. Didžioji jų dalis — rusų muzika ir kiti propagandiniai dalykai, bet yra ir neblogų lietuviškos muzikos dalykų. 1965 m. buvo "restauruoti" pirmieji Kipro Petrausko įdainavimai. Išleistas Čiurlionio muzikos albumas, šešiolikos rašytojų kūbos įskaitymai, lietuvių liaudies dainų antologija. Pažymėtini iškilnesių solistų — V. Noreikos, V. Daunoro, Ed. Kaniavos ir kt. įdainavimai.

• Vilniaus universiteto biblioteka, kuri netrukus švęs savo 400 metų sukaktį, yra seniausia vietoje Sovietų Sąjungoje. Pažymėtina, kad prieš 150 metų universitete buvo įvestos bibliografijos kurso paskaitos. Universitetas išleido daug gerų mokslinių knygų. "Didysis brolis rusas" šiuo atžvilgiu buvo toli nuo lietuvių atsilikęs.

• Maironio žinomoji baladė "Jūratė ir Kastytis" atspausdinta Vilniuje liuksusiniu 16 psl. leidiniu. Knyga puošniai iliustruota dail. V. Galdiko medžio ražiniais. Leidinio tiržas — 15000.

Klaipėdos senamiesčio kampelis

daugelis gremėzdiškai atrodžiusių namų dabar daug patraukliau atrodo. Tik Klaipėdos senamiestis vis dar — "perlas šiukšlyne": Sakoma, "Iškuopus purvą, nuvertus biurius sandėliukus ir pašiuves, nupūtus dulkes, jis sužerėtų. Deja, kol kas tokio entuziazmo nematyti".

Grioviniai gatvėse žada dujas ir centrinių šildymą daugelyje miestų dalių, o tai, esą, reiškia "švara butuose, sumažėję dūmų debesys". Dabar dar "visi laukia, kad suodžiai nedrumstų nuotaikos."

Užsiminė "atvykėliai", kad Klaipėdoje galėtų būti daugiau fontanų — juk vandens yra! — ir kad būtų daugiau paminklų: Martynui Mažvydui, Kristijonui Donelaičiui, Stasiui Šimkui, kuris čia kadai įsteigė muzikos mokyklą... Bet tie dalykai dabartiniams "klaipėdiečiams" greičiau siai nerūpi. Nes, sakoma, "trečdalis klaipėdiečių visą laiką būna jūroje". Atseit, daugiau kaip 30 tūkstančių tų "klaipėdiečių" yra jūrininkai, surinkti čia iš visų Rusijos pašlaitų... (Kam jiems tokie paminklai!). Apie tuos jūrininkus trys Klaipėdos stebėtojai sako, kad po kelių mėnesių plaukiojimo grįžę randa gyvenimą ne visada tokį, "koku didžiojamasi". Mat, kapitalistinių kraštų uostuose papročiai esą nešvankūs. Užsieniečiai jūreiviai, esą, tuos nešvankius papročius norėtų matyti ir Klaipėdoje: "Jie stengiasi išvesti iš doros kelio mūsų jaunimą, nupirkti jį nailonu ir kramtoma guma, pornografija ir seksu". Aiškiauariant, užsieniečiai jūreiviai Klaipėdoje skatina spekuliaciją ir prostituciją. Visa tai "vyniodami į vatą", stebėtojai verčia kaltę užsieniečiams jūreiviams, o apie tą 30,000 "savųjų" — koks jų indėlis toj srity — jė, matyt, "nieko negirdėjo". Sako, "prieš visa tai klaipėdiečiai kovoja", bet nematyti, ar sėkmingai.

Stebėtojai labai uoliai vengia

Rusų kolonizuojamoje Lietuvoje ne viename mieste jau leidžiami ir rusiški laikraščiai. Čia štai rusų kalba laikraščio "Sovietinė Klaipėda" antraštė.

Šiandieninė Klaipėda

(Nuotrauka iš Br. Kviklio archyvo)

Lietuvos pajūrio kopos

Nuotr. A. Augustino

NAUJA JOHANNES BOBROWSKIO PROZOS RINKTINĖ

Vakarų Berlyne pasirodė prieš kelerius metus pasimirusio tilžiečio J. Bobrowskio prozos rinktinė, pavadinta "Perspėtojas" (Der Mahner). Išleido Klaus Wagenbach leidykla, V. Berlyne, 1968 m., 66 psl. DM 5,80, "Quartheft" serija. Visų vienuolikos apsakėlių turinys vėl suka si aplink pagrindinę rašytojo temą — vokiečių santykiai su savo rytų kaimynais: lietuviais ir lenkais. Mums lietuviams ypatin gai įdomus trumpas "Lapas atminčiai" — rašytojos Julijos Zemaitytės žinomosios fotografijos de talus aprašymas, paskirtas "prie teliams lietuviams". Tai iš tikrų jų meistriškas darbas, rašytas trumpais sakiniiais, frazėm, pilnom dvasios dinamitu, giliai įsijaučiant į senutės charakterį bei būdą, subendrinant ir perkeltiant jį visai mūsų tautai.

Titulinė apysaka "Der Mahner" taip gi liečia lietuvius. Joje vaizduojama Karaliaučiaus miesto nuotaikos prieškariniais Hitlerio laikais. Ne iš paviršinės, daugeliui žinomos perspekty

vos, o iš vidinės, tos, kuri atsiveria tikram miesto gyventojui, kuriam mieli jo žmonės, mažieji daugiau už didžiuosius, ir kuris pažįsta jų tikrąsias bėdas bei ydas. "Dabokit Dievo įstatymus" — tai nuolatinis posakis nežinomo mažo žmogelio lietuviu, kuris juos taria visiems, ir todėl yra išjuokiamas, pašepiamas, kaip negyvenimiškas paikutis. Juk gyvenimas eina kitais mastais, kad

(Nukelta į 5 psl)

TURTAS 90 MILIJONŲ

Chicago Savings
and Loan Association
John Pakel, Sr., President and Chairman of the Board

5 1/4%

LAKŠTŲ TAUPYMO ŠĄSKAITOS

Chicago Savings Jums siūlo šešių mėnesių taupymo lakštus, už kuriuos pelnysite 5 1/4%. Lakštai išduodami tūkstantinėmis minimumas yra \$8,000.00. Nušimčiai mokami kas šeši mėnesiai nuo išdavimo datos. Lakštų sąskaitos yra apdraustos F.S.L.I.C.

4 3/4%

TAUPYMO KNYGUČIŲ ŠĄSKAITOS

Chicago Savings tebemoka už knygutėse žymimas sutaupas aukščiausius nušimčius, kokie kad yra leidžiami pagal Federalinės valdžios taisykles. Sudėtiniai nušimčiai apskaičiuojami kiekvieną pusmetį.

DAUGIAU TAUPYSITE... DAUGIAU PELNYSITE.

Chicago Savings and Loan Assn.
6245 SO. WESTERN AVE.
TEL. GROVEHILL 6-7575

10% — 20% — 30% pigiau mokėsit už apdraudą nuo ugnies ir automobilio pas

FRANK ZAPOLIS
3208 1/2 West 95th Street
Chicago, Illinois
Tel. GA 4-8654 ir GR 6-4539

LEO'S SINCLAIR SERVICE
LEONAS FRANCKUS
Stabdžiai, Sankabos, Transmisijos, Tune-up ir Motorų Remontas
5759 So. Western Ave.
Kampas 58th Street
Telefonas — PProspect 8-9533

STATOME NAUJUS NAMUS
ir
Atleikame įvairius pataikymus
Petrauskas Builders, Inc.
Tel. 585-5235

BANGA
TV, Radio, Stereo, Air-Conditioners
Pardavimas ir taisymas
2649 W. 63rd St., Tel. — 434-0421
P. Rudėnas K. Šimulis

SOPHIE BARGUS RADIO ŠEIMOS PROGRAMOS
Kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio 10 iki 11 val. ryto. Šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 8:30 iki 9:30 val. ryto. Vakaraus pirmadieniais 7 val. vakaro.
7159 South Maplewood Avenue
Chicago, Illinois 606299
VISOS PROGRAMOS IS WOPA
1490 kil. AM ir 1027 mg FM
Telef. HEmlock 4-2413

MOVING
Apraustas perkraustymas įvairių atstumų
A. VILIMAS
823 WEST 34th PLACE
Telef. — FRontier 6-1882

Bronė Jameikienė

Vasa'ra (vitražas)

Nauja Johannes Bobrowskio prozos rinktinė

(Atkelta iš 4 vsl.)

gimdo toleranciją ir humanistinę samonę — donelaičių, vydučių. Rašytojas nepamišo kontrasto tarp šio tikro lietuviškumo ir miestietiško, vokiečių atnešto "šaukimo", už kurio esmės slepiasi tik vidinė tuštuma.

Idomybė Bobrowskio literatūri niuose darbuose yra pati "vokiečių" kalba. Ji atrodo keista, egzotiška. Jo personažų dialogai, o dažnai ir monologai — tarsi minties stenogramos paimitos iš rytprūsėnų kasdieninės kalbos. Tačiau dingsta visa egzotika ir tariamas "svetimumas", kai bandai versti ją į lietuvių kalbą: ta-

da atpažinti paprasčiausius lietuvių kalbos sintaksės dėsnius, išsireiškimus, plastiškesnius žodžius. Net juokas ima. Tokie ir buvo mūsų kaimynai rytprūsėnai — lietuvininkai, gyvenę senuoju krašto ritmu, užteptu vokiečių kalbos plonu tinku. Tą prasmę Bobrowskio veikalai (ne labai juos mėgsta rytprūsėnai) pabėgiai dėl jų turinio ir karčios teisybės) yra tikras, kad ir nesąmoningas "Lietuviškos" literatūros paminklas. Taip juos ir reiktų vertinti, nors jie ir ne lietuvių kalba rašyti. Žinoma, kalbos neatkirsio nuo minties. Žmogaus mintys tik labai sąlyginai ab-

MENO IR TECHNİKOS KRYŽKELĖJ

PETRAS MELNIKAS

Vienas teisėjas, atvykęs į tapytojo studiją savo portreto pirmam pozavimui, nedrąsiai išsi traukė iš k'šenės popieriaus lapą, kuriame jo žmonos buvo surašyta eilė instrukcijų tapytojui. Štai, ko buvo reikalaujama:

Portrete akys ir galva turi žiūrėti į kairę pusę. Lūpos turi būti rimtos, nesišypsanti. Portreto fonas turėtų būti tamsus. Poza tiesi ir t. t.

Tapytojas (F. Slater, Portrait painting, 61), savaime suprantama, susinerino ir, tur būt, būtų teisėją pasiuntęs pas fotografą, jei jam nerūpėtų ir už darbį. Ši problema yra t'k vienas aspektas, kodėl tapytojas amžinai ieško naujų, jam laisviau prieinamų objektų, temų ir ekspresijų. Istorijos eigoje tapytojas blaškėsi, ieškodamas tai panašumo, tai charakteringumo, tai grožio tapomame objekte; jis tapė herojiškas scenas, religinį siužetą, portretus ir peizažą. Atėję laikas, kai tapytojas atsirado kryžkelėj. Apie 1910 metus fotografija jį pralenkė panašumė, profesionalai karikatūristai — komiškume, o grožio temos atrodė nukankintos ir išsentos. Šią savo sunkiausią krizę tapyba pergyveno, atradama visai naujus pagrindus: naujas formas ir naujas emocijas. Tada ir prasidėjo abstraktusis menas.

Tokių būdu, po impresionizmo, ekspresionizmo ir kubizmo eksperimentų — lėto ir sistemingo pasitraukimo nuo objekto — apie 1910 metus atsirado nemaža trumpai trukusių srovių, kurios buvo daugiau ar mažiau abstrakčios. Yra ironiška, kad jų įtaka buvo didesnė teatrui, literatūrai, architektūrai bei augančiai technologijai. Pavyzdžiui, rajonizmas, figūros ir peizažo formas keitė į šviesos spindulių pluoštus ir šia teorija nemažai naudojosi Dagilievo baleto scenos. Nedaiktinės kompozicijos ir geometriškų formų suprematizmas darė įtakos grafikai ir litografijai. Konstruktyvistai dirbo tapomo objekto su prastine ir linijų ekonomijoj jų įtaka dar šiandien jaučiama teatro dekoracijų ekonomijoj ir logiškume. Formos grynumui ir spalvų elementariškumui de Stilj srovė "išrado" keturkampį (ku-

strakčios — per kalbą ir kalboje žmogus galvoja, kaip, lietuvių kalbas bei būdą stebėdamas, įsitikino Herderis. Bet būna atveju, kai įsiviešpatavusi svetima, nauja kalba lieka tik pakaitalu, "erzacu", kuris kraipomas ir taikomas reikšti kitai minčiai ir kitam mentalitetui, esmėje nepasikeitusiam. Ta prasme turėtume žvelgti ir į Bobrowskio kūrybą. Jis yra savotiškas senosios Prūsijos Lietuvos moderniškas Donalaitis ir siužeto ir dvasios atžvilgiu.

V. B.

VACYS CONSTRUCTION CO.
REZIDENCINIAI, KOMERCINIAI, MEDICINOS IR KITOKI PASTATAI
2457 West 69th Street
Tel. HE 4-7482

PARDUODAMI IS MODELINIŲ NAMŲ BALDAI 30% iki 50% nuolaida. Galima pirkti dalimis ir išmokėtinai.
SOUTHWEST FURNITURE CO.
6200 S. Western, Tel. GR 6-4421

Studentų ateitininkų stovyklos prie Lake Ariel, Pensilvanijoje, svečias ir paskaitininkas dail. Viktoras Vizgirda, apsuptas stovyklautojų, klausos jų dainas. Iš kairės į dešinę: Elenutė Bradūnaitė, Antanas Giniotis, Aldona Zailskaitė, dail. Viktoras Vizgirda ir Indrė Damušytė.

Nuotr. Laimos Nainytės

rij pasisavino architektūra) ir gėrbė tik raudoną, mėlyną ir geltoną spalvą.

Šios srovės stengėsi visuomet išlaikyti paprastumą, kuris kartais panašėjo į viduramžių asketiškumą. Kubizmui susikomplikavus, purizmas kovojo prieš jo rokokius efektus. Jis gėrbėsi tikslios mechanikos tapybos ir tuo patraukė architektūrą ir industriją į savo įtakos orbitą, nes jo "puritoniškos" formos derinosi su asketiškais interjeriais ir plieno architektūra.

Po šitokio meno pamatų sugriovimo meno vertė pasikeitė ir atrodė labai reliatyvi. Į klausimą, kodėl vienį paveikslai yra meno kūriniai, o kiti ne, meno kritikai pasidarė vis sunkiau atsakyti. Dažnai tik menininko vaizduotė, jo skonis ir forma buvo analizuojami, kalbant apie nedaiktinę tapybą, ir buvo stengiamasi gilintis, kiek galima, į tapytojo minčių darbą. Vaizduotė čia kartais buvo suprantama, kaip sugretinimas dviejų, labai tolimų viens kitam dalykų ar, kaip fantazijos, panašios į sapnų absurdis, žaidimą. Kartais ši fantazija neneigė realybės, priešingai, į ją gilinosi ir ją vaizduodavo schematiškai, be profinių pastangų, nes jausmai, ne protas buvo svarbūs meno kūrėjui, ir jo kūryba tapdavo dar reikšmingesnė, jei jis pergyvendavo viziją ir ją stebėdavo, nuo jos atitolęs. O skonis buvo suprantamas menininko numatyme, kas yra geriausia jo kūriniui: spalvų, technikos ir medžiagų pasirinkimas. Viziją pergyvenantis abstraktus tapytojas dažnai skonio elementus nustumdavo į šalį. Čia dažnai suklupdavo tikslios ir mechaninės srovės, kaip purizmas, nepajėg-

damos įkvėpti gyvybės tiksliai išbraižyti linijai ar mechanikai nudažyti plokštumai. Ir forma, kad būtų meniška, nedaiktinė tapyboje turėjo būti savotiška, giliau įzelgta realybė, nes ir abstraktus menas prasižėdė ir baigiasi žmoguje ir jo turtingoje vaizduotėje. Originali, nauja forma suprematizme buvo net jos vertingiausias elementas.

Mokslo ir meno pažanga dažnai stumiasi į priekį mums gan nesuprantama ir netikėta vaga. Meno pažanga meno istorijoj kritikai dažnai atrodė juokinga ir, beveik be išimčių, buvo sutinkama su ironija. Bet menas, kaip ir mokslas tobulėja kasdien. Logišku keliu pradėjęs do metis paviršiaus realybe, vidaus realybe (formos sukponavimu, menas galų gale priėjo prie formos dezintegracijos. Savaimė aišku, sunku tikėti į meną, atitrukusį nuo 3,000 metų mums pažįstamo jo veido, bet būtų ir nedovanotina, jei menas liktų tik siauro akiračio vėrgu.

Tačiau dažnai yra neišvengiama, kad abstraktus menas dėl savo "miglotumo" ar savotiško jam primetamo "tuštumo" pa rodas lankančios publikos yra agresyviai puolamas ar ginamas. Rečiau jam rezervuojama tyli kontempliacija, kurios šiandien jam ir užtektų.

Čia ir kyla klausimas, ar abstraktusis menas taps ateities tapyba? Ar tai tik laikinas etapas — meno kryžkelė, tramplynas į naują daiktinę tapybą, kurioj abstraktusis menas bus pajungtas didesniam uždaviniui? Tai yra pagrindiniai, bet labai sunkiai atsakomi klausimai ir

apie tai kitą kartą. Šiuo kartu, — tapyboje sintetizavo abstrak- ideologišką abstraktizmo atsiradusius ekspresionizmas. Nors ir didmą meno ir technologinės revoliucijos kryžkelėj galima būtų pa drosbėje, abstraktus ekspresio- teisinti ir šiais žodžiais: "Žmo- gaus neaiškumą sau pačiam, jo humanistinio sąjūdžio, kuris svetimumą savo aplinkai, egzis- tencialistų įsitikinimą, kad žmo- nimu protestavo prieš mokslo ir gus viską turi pats savo apsi- sprendimais susikurti ir jaunų- jų preciziškumą". (V. Kavolis. jų radikalią jausmą, kad tik spon- Neaiškasis žmogus ir istorijos taniška akcija gimdo vertybes, dviprasmybė. Metmenys nr. 12).

FOTOGRAFAS ŽAVIOMS NUOTAKOMS

THE Paul STUDIO

home of MODERN photography

Gowns by Martha

PORTRAITS • CANDIDS

3213 S. Morgan St. Yards 7-5858

PIRMIAUSIAI PATIKRINKIT PASMUS!

MES TURIME VISA KAS TIK REIKALINGA MOKYKLAI. UZ PRIEINAMAS KAINAS!

- * Visų dydžių įrašomoji medžiaga * Portfeliai.
- * Tempera setai, 6—12—16 spalvų.
- * Post mechaniški braižymo įrankiai.
- * Palaidų lapų viršeliai ir įterptiniai lapai.
- * Crayons * Pieštukai * Dažai * Rašalai
- * Parker, Paper Mate ir kiti plunksnakočiai

IAMA STATIONERS

"THE SHOP U-NEED" "THE SHOP U-NEEK"

6305-07 So. Kedzie Tel. PR 6-9102

Dovanos, Kortelės, Knogos, Rašt. Reikmenys ir Dennison Prekės

HIGH RATES

4.75% 5.25%

per annum on regular savings INSURED per annum on investment bonus

Savings Insured to \$15,000.00

BRIGHTON SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

4071 Archer Avenue, Chicago, Illinois 60632

FRANK'S TV and RADIO INC.

3240 SO. HALSTED STREET Tel. — CA 5-7252

UIDELIS PASIRINKIMAS ĮVAIRIAUSIŲ TELEVIZIJOS, RADIO, STEREO APARATŲ PADAVIMAS IR TAISMAS TAIPGI ORO VESINTUVAI IR SPALVOTOS TELEVIZIJOS APARATAI.

Kas tik turi gerą skonį, viską perka pas Lieponį!

LIETUVIŲ PREKYBOS NAMAI

FURNITURE CENTER, INC.

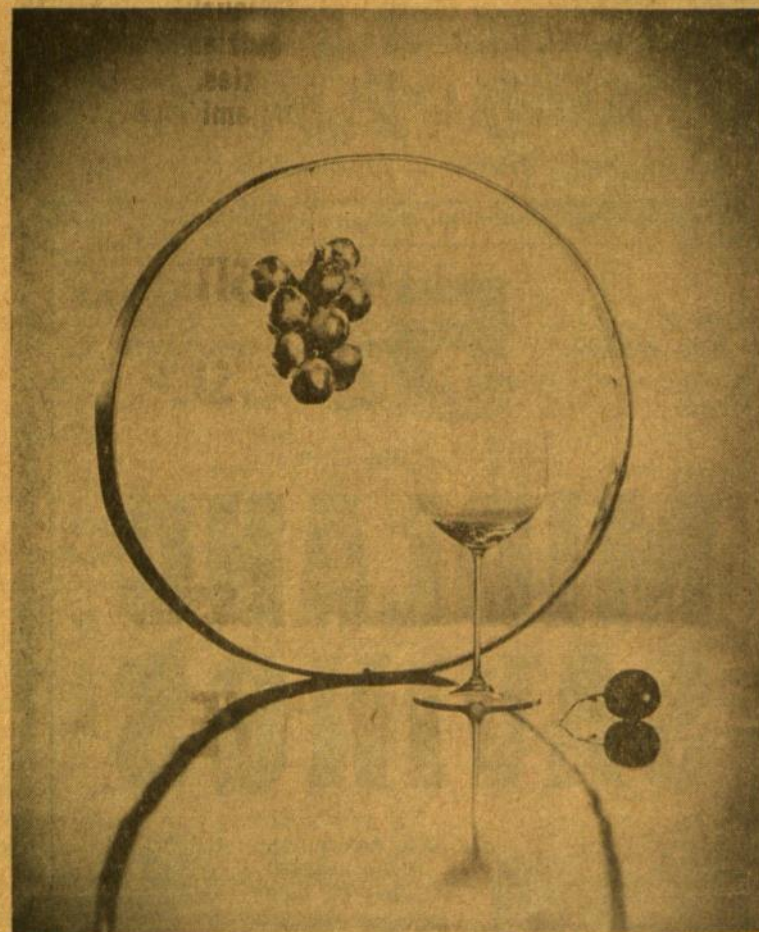
MARQUETTE PK., 6211 S. Western. PR 8-5875

Vedėjas — J. LIEPONIS

Pirmadieniais ir ketvirtadieniais nuo 9 iki 9:30 val. Kitom dienom nuo 9 val iki 6 val vakaro

Sekmadieniais atdara nuo 12 iki 5 val popiet

Pasinaudokite Draugo „Classified“ skyriumi.

Derliaus šventė...

Nuotr. Kastyčio Izokaicio

PREMIJOS LIETUVOJE IR PARTIJOS GLOBA

Trisdešimt keturi asmenys Lietuvos šio mėnesio pradžioje, buvo apdovantoti 1968 metų respublikos premijomis už atliktus darbus bei sukurtus kūrinius mokslo-technikos ir literatūros dailės srityse.

Premijotieji darbai daugiausia tokio pobūdžio, kad, būdami gerai atlikti, galėtų būti lygiai teigiamai įvertinti vienokios ar kitokios politinės ideologijos akimis žiūrint. Tačiau premijų komiteto pirmininkas Lionginas Šepetys (LTSR kultūros ministras) visus tuos darbus uoliai sieja su komunistų partijos politika. Esą, tie darbai "rodo tolesnį lietuvių kultūros klestėjimą ir turtėjimą" ir "Komunistų partijos politika literatūros ir meno srityje užtikrina gerą, sveiką, tikrai kūrybišką atmosferą, palaiko tokią klimatą, kuris leidžia gerai pasireikšti kūrybinių darbuotojų individualybėms, polinkiams, žadina savitus meninius ieškojimus, skatina dirbti ir suteikia moralinių jėgų darbui".

Vos trims dienoms praėjus nuo tokio kompartijos politikos apibūdinimo, ta partija — jos centro komitetas Maskvoje — paskelbė autentiškesnį už L. Šepetį priminimą, kaip ji supranta savo ir visų savo pavaldinių — taigi ir mokslininkų bei menininkų — uždavinius. Individualybei, polinkiams, savitumui tie reikalavimai mažai tepalieka vietos, iš tikrųjų apie tokius dalykus ten ne užsiminta. Kažkodėl komunistų partijos vadai pabrėžia, yra štai kas:

"Politinį darbą vairuoti taip, kad tarybiniai žmonės būtų auklėjami ištikimybės Lenino priesakams dvasia, kad jiems būtų skiepijamas komunistinis ištikimumas, nesitaikstymas su kapitalizmu, buržuazine ideologija..."

Šie priminimai paskelbti nutarime, raginančiame rengtis paminti Lenino šimtąjį gimtadienį, kuris bus 1970 metų balandžio mėnesį. Tam tikslui ir kultūros ministerija, tarp ko kita, įpareigojama:

"Numatyti geriausių dramų ir muzikos spektaklių konkursus-apžiūras, temines koncertų programas, iškilmingas šventes su Lenino šūkiu 'Menas — liaudžiai!' Maskvoje, Leningrade ir sąjunginių respublikų sostinėse, meno festivalius atskiruose miestuose, susijusiuose su V. Lenino gyvenimu ir veikla, dailės parodų organizavimą..."

Apie individualių polinkių "laisvę" kompartijos nusiteikimas ryškiausiai išsakytas ypač šiose atsišaukimo pastraipose:

"Šių laikų pasaulyje vyksta ne paprasta aštri dviejų ideologijų — socialistinės ir buržuazinės — kova, atspindinti proletariato ir buržuazijos, socializmo ir kapitalizmo klasių pozicijų nesutaikoma. V. Leninas yra pabrėžęs, kad mūsų uždavinys — nugalėti visą kapitalistų pasipriešinimą, ne tik karinį ir politinį, bet ir idėjinį, giliausią ir stipriausią pasipriešinimą. Imperialistinė buržuazija remiasi svarbiausia nacionalistiniais, revizionistiniais ir kairuoliškais elementais, mėgina atbukinti klasinę sąmonę, susilpninti idėjinę-politinę socialisti-

nių šalių vienybę, išskirti darbo žmones".

"Nėra ir negali būti neutralizmo, kokių nors kompromisų kovoje su buržuazine ideologija: klasiniai principai nesutaikomi, jie nugalai kovoje. Demaskuoti buržuazinę ideologiją — marksist-leniniečių revoliucinė pareiga"...

Siemet Lietuvos premijotieji mokslo darbai ir meno kūriniai vargu ar turi tiesioginio ryšio su tokiais partijos reikalavimais. "Socialistinė-buržuazinė ideologinės kovos" požiūriu tie darbai ir kūriniai neutralūs. Pavyzdžiui, tam tikrus rašmenis "paskaityti mokanti" mašina, dirbtinio šilko (triacetato) savybių tyrimai, siera ar mangano elektrocheminis panaudojimas, kvantinės atomo teorijos, tyrimai kardiologijos srityje ar kurortų perspektyvinis planavimas. Tokie darbai bei kūriniai, kaip Zinkevičiaus monografija apie lietuvių tarmes, J. De gutytės poezija, J. Gaudrimo lietuvių muzikinės kultūros istorija, R. Gibavičiaus grafikos kūrinių dalis — matyti ir lietuvių išeiviu (vadinamą "buržuazinių nacionalistų") sluoksniuose, ir daugeliu atvejų lygiai palankiai sutikti bei vertinami. Iš visų premijotųjų kūrinių nebent tik vienas V. Gečo paveikslas "1919 metai Lietuvoje" maždaug tiesiogiai atsiliepią kompartijos skelbiamus reikalavimus.

Iš to kyla klausimas, ar vertinimo mokslo ir meno kūrinių Lietuvoje pasirodo tik komunistų partijos globos dėka, ar kaip tik nepaisant tos "globos".

(Elta)

● **Morkūnų kaime, buv. Trakų aps.** (dabar "Gimtosios žemės" kolchozas), dešinėje kelio į Trevininkus pusėje, imant žvyrą, aptiktas senas kapinynas su laidojimo liekanomis. 70 cm gilumoje iškasta žmonių kaukų, du kalvijai, įtėgali, du pentinai, 1623 m. pinigais, XVII a. pradžių kelios užsienio monetos. Nustatyta, kad čia būta XVII amžiaus pradžios kapinyno.

● **Naujas kraštotyros muziejus** projektuojamas įsteigti Varniuose, kuriame būtų sutelktos Varnių apylinkėse rastos senienos. Muziejus nebūsiąs savarakiškas, veiksias kaip Telšių kraštotyros muziejaus filialas.

b.k.

TV REPAIRS

Many times we can tell what's wrong with a TV by the symptoms. Call us giving type of set and age and we will give you an idea of what's wrong and an approx. price. Guaranteed.

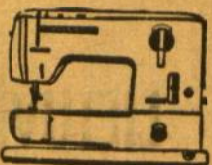
ARJAY ELECTRONICS
TEL. — 586-0011 (18 years exper.)

WAGNER & SONS

Typewriters — Adding Machines — Checkwriters
Nuomoma — Parduoda — Taiso
NAUJOS NAUDOTOS
Virš 50 m. patikimas patarnavimas
NAUJOJE VIETOJE
5610 S. Pulaski Rd., Tel. 581-4111

SIUVIMO Mašinos

* ELNA
* BERNINA
* NECCHI
* VIKING
* PFAFF
* SINGER

Šveicariškos, vokiškos, itališkos, japoniškos ir kitų firmų.

Taisome, parduodame ir nuomojame priemonėmis kainomis ir sąlygomis. Darbas greitas ir sąžiningas. Turime dalis, pritaikome pagal skoni kabinėtus. Aptarnaujame Chicagoje ir priemiestuose.

B. & B. DISTRIBUTING CO.
4081 So. Archer Avenue
(Archer ir California)
Chicago, Ill. 60632, Tel. 927-4702
Ved. Arvydas M. Dikinis

ROOSEVELT PICTURE FRAME COMPANY

Manufacturers

Rankomis išpauštyti paveikslų rėmai. Pritaikinti paveikslams skelbimų rėmai ir metalu apdėti rėmai.
2400 S. Oakley Ave., Chicago
Tel. Virginiai 7-7258 59

Ateina audra...

Nuotr. J. Kasakaičio

TAUTOS ISTORIJOJOS PABIROS IŠEIVIAI PADĖJO LIETUVAI EKONOMIŠKAI ATSIKURTI

Tesinys iš rugpjūčio 17 d. kultūrinio Draugo)

2. Amerikos lietuvių gerino savųjų gyvenimo būklę
a. Atsiminta savųjų vargas. — Į Ameriką suvažiuosieji buvo kilę daugumais iš darbininkų tarpo — "bernai" ir "mergos". Nors jie čia labai vargo, bet atsiminė ir savųjų vargą Lietuvoje. Prie "drukavoto" (spausdinto) laiško dėjo dolerį ir siuntė paštą ir kitokiais būdais pinigus Lietuvon. Neįmanoma tiksliai suskaičiuoti, kiek jie savųjų gyvenimo pagerinimui yra pasiuntę pinigų. Apskaičiuojama, kad per 1911 metus amerikiečiai lietuviams pasiuntė į Lietuvą \$1,672,918.50. Vien Antano Olsausko bankas 1895-1914 m. persiuntė į Lietuvą \$4,000,000.00.

Lietuvos nepriklausomybės pradžioje entuziazmo pagauti, sako, nuvežė į Lietuvą grįždami kasmet apie \$6,000,000.00. Toliau jau yra aiškesnių duomenų. Lietuvos pašto valdybos apskaičiavimu, pašto perlaidomis Lietuvoje gauta 1926 metais \$2,890,000.00, 1927 m. — \$2,620,000.00 ir 1928 m. — \$2,600,000.00. Be pašto perlaidų pinigai iš Amerikos buvo siunčiami dar čekiais, kuriuos gavėjai iškeisdavo Lietuvos bankuose. Bankų apskaičiavimu šiuo būdu buvo gauta kasmet artį \$600,000.00. Žinoma, man, kad įdėtų į laiškus ir siuntinius Lietuva pasiekdavo apie \$100,000.00. Siame laikotarpyje į Lietuvą vykdavo daug ekskursijų, tad manoma, kad šia proga Amerikos lietuvių per metus palikdavo Lietuvoje artį \$100,000.00. Jeigu taip buvo, tai per minėtus trejus metus Lietuvoje buvo gauta \$10,510,000.00 arba daugiau nei \$3,500,000 kasmet.

Po Lietuvos atkūrimo daugelis JAV lietuvių grįžo į savo kraštą. 1920 ir 1921 metais tokių buvo apie 5000. Jie

visti parsivežė \$2,815,000.00. Gi vėliau grįžusių į Lietuvą skaičius pakilo iki 20,000. Imant anų 5000 asmenų parsivežti pinigų sumą vidurkiu, tai jų skaičių papildė 15,000 asmenų galėjo parsivežti triskart daugiau — \$8,445,000.00. Jų tarpe buvo ir turtingų, nes vėliau grįžęs dr. A. Smiltas, turėjęs Gary, Ind., med. instituta, parsivežė \$1,000,000.00.

Kun. A. Steponaitis, kai baigėsi didžioji veikla Šveicarijoje, grįžo į Friburgą studijuoti. Ten būdamas Lietuvos Raudonojo Kryžiaus įgaliojimu artimiaus susipažino su Sv. Sosto nuncijum Berne, kuris palaikė ryšį su Tarptautiniu Raudonoju Kryžium ir kitom labdaros organizacijom. Tos pažinties išdava — 1919.II.21 gautas vaogonas dezinfekcijos priemonių ir drabužių. Viskas pasiūsta į Lietuvą. Taip pat persiūstos (1920. XI.20) vyšk. Pr. Karevičiui gautos iš Vatikano 426,707 vokiškos markės.

1927 m. Lietuvos vyčių ekskursija, vykdoma į Lietuvą, nuvežė Lietuvos kariuomenės vadui gen. Silvestriui Zukauskui amerikiečių lietuvių aukomis nupirktą dovaną — aukso kardą.
b. Aukos buvo renkamos visomis progomis. — JAV lietuvių panaudavo beveik kiekvieną progą aukoms rinkti Lietuvos naudai. 1918.XI.11 įvyko I-jo Pasaulinio karo pailaubs, tad lietuvių visose kolonijose rengė džiaugsmo paradus ir rinko Lietuvai aukas.
Vykdomasis Komitetas paskelbė atsišaukimą, norėdami suorganizuoti Lietuvai \$400,000.00 londa, reikalinga Lietuvai po karo. Tad visose kolonijose pradėta rinkti tam reikalui aukos. Tačiau kiek buvo surinkta — nepaaiškėjo.

New Yorke (1920.X.7) įvyko lietuvių JAV piliečių suvažiavimas, ku

riame buvo įkurta Lietuvių Amerikos piliečių draugija. Jos tikslas — veikti politškai Lietuvos labui. O kita diena New Yorke veikėjų suvažiavimas įkūrė Lietuvos Piliečių sąjungą, kurios tikslas — registruoti Lietuvos piliečius, kurie \$3.00 metiniu mokesčiu padėtų Lietuvos respublikai. Kitų metų pradžioje ši sąjunga turėjo suorganizavusi 100 skyrių su 4000 nariu. Ir netrukus (1921.VII.6) Lietuvių Piliečių sąjungos pirmininkas (išvykdamas į Lietuvą) pranešė, kad sąjungos surinkta Lietuvai daugiau kaip \$30,000.00. Tačiau New Yorke (1921. XI.30) įvykusioje veikėjų konferencijoje ši sąjunga buvo likviduota, o jos vieton įkurta "Lietuvos Respublikos rėmėjų draugija". Tame pačiame mies te (1922.VI.17) įvyko sąjungos atsto-

DULKIŲ SIURBLIŲ TAISYMAS.

Valome, ištepame, suderiname, pakeičiame (hoses) — žarnas.

Parduodame ir taisome visų gamybų dulkių siurblius ir turime dalis, maišelius ir visus prijungimus (dalis) visų gamybų siurbliams — Electrolux, Hoover, Eureka, Kirby ir Royal bei kitų.

B. & B. DISTRIBUTING CO.
4081 So. Archer Avenue
(Archer ir California)
Chicago, Ill. 60632, Tel. 927-4702
Ved. Arvydas M. Dikinis

Norėdami geriau aptarnauti mūsų gausius klientus, perėmėme dar vieną restoraną Oak Lawn mieste. Galite būti užtikrinti, kad turėsite skanūs valgius, skubų patarnavimą, kaip ir mūsų pirmame restorane. Kviečiame ir lauksime jūsų atsilankant.

Kilty's Restaurant

4545 West 95th Street, Oak Lawn, Illinois

(2 blokas į rytus nuo Cicero Avenue)

Telet. — GARDEN 4-5800

Jauki atmosfera — skanūs valgiai — skubus patarnavimas

VESTUVĖMS IR BANKETAMS YRA PRIVATOS KAMBARIAI NUO 10 IKI 800 ASMENŲ.

Atdara kasdien nuo 8:30 val. ryto. Sekmad. ir šventad. nuo 1:00 val. popiet.

STEVE GIANAKAS, Artesian restorano įsteigėjas kviečia visus lietuvius dabar lankyti KILTY'S restoraną, kol bus atstatytas ARTESIAN restoranas. Atstatymo darbai jau pradėti ir tikisi atidaryti rpgsėjo mėnesyje.

St. Gianakas dėkoja visiems lankytojams, kurie pareiškė užuojautą dėl ištikusios nelaimės — gaisro, Artesian restorane.

vu suvažiavimas, kuriame dalyvavo 15 atstovų, šie nutarė nesilikviduoti. Bet vis dėlto sąjungos paskutinis atsišaukimas buvo (1923.II.10) pasiuntimas Lietuvos šauliams \$500.00.

Lietuvos atstovybė Amerikoje, pagal kun. F. Kemšio planą, paskelbė (19-22.VI.15) registraciją Lietuvos piliečių, norėdama iš jų "dešimtkės". Šis planas nepavyko.

Kaune žuvo Amerikos karys Harris. Jo paminklui pastatyti šio krašto lietuvių sudėjo (1922m.) \$2492.53.

c. Remta partijų veikla. — 1922-1923 m. lankęsis Amerikoje Lietuvos socialdemokratų atstovas K. Bielinis surinkdamas čia aukų \$950.00, Sandariečiai surinkė ir pasiuntė liaudininkams dvigubai tiek, 1923 m. kun. Norbutas surinkęs aukų \$10,713.07, O. M. Bagdonas ir kun. Garmus krikščionių demokratų blokui surinko \$10,359.62, kurių \$4000.00 buvo Lietuvos laisvės paskolos bonais. Ir 1925 m. kun. Dagilis tos pačios partijos reikalams surinkęs artį \$10,000.00, 19-25 m. grįžo į Lietuvą valstiečių liaudininkų atstovas J. Makauskis, pasakęs Amerikoje apie 40 prakalbų ir surinkęs gerokai pinigų.

Vincentas Liulevičius
(Bus daugiau)

Platinkite "Draugą".

MOVING
perkrausto baldus iš arti ir toli
A. BENIULIS
Chicago, Ill. 60629, Tel. GE 7-7083

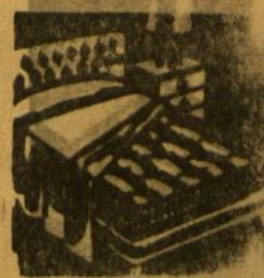

MARQUETTE PHOTO SUPPLY

REIKMENYS FOTOGRAFAMS IR MEGEJAMS

Daug sutaupsite perkdami čia įvairių filmų foto aparatus bei jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai progai. Pilnai užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas Atdara pirmad ir ketvirtad vakarais iki 9 val.

3314 West 63rd Street
Chicago, Illinois 60629
Telef. PROspect 6-8998

Mūsų erdviuose patalpose turime didžiausią pasirinkimą visų moderniškų baldų, elektrinių krosnių, radijo ir televizijos aparatų, šaldytuvų ir kitų namams reikmenų.

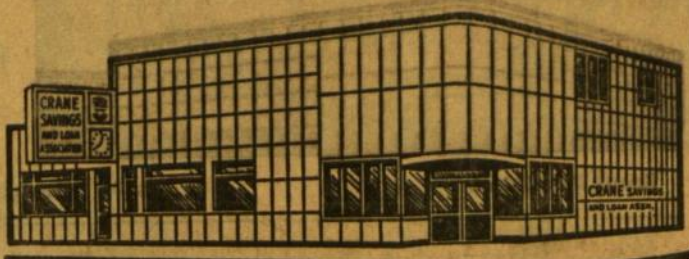
LIETUVIŲ STAIGA

ROOSEVELT FURNITURE CO.

F. A. RAUDONIS ir N. BERTULIS

2310 W. Roosevelt Road Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmad ir ketvirtad. 9-9 val.; antrad, trečiad. ir šeštad. nuo 9 iki 6 val. sekmad. atdara nuo 11 iki 4:30 val. po pietų.

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

B. B. PIETKIEWICZ, Prez.

2555 West 47th St. Tel. LAFayette 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE

4 3/4

Naujas aukštas dividendas mokamas už investavimo sąskaitas.

PINIGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMCIUS NUO 1 D. Dividendai mokami sausio ir liepos mėn. 31 d.

VALANDOS: PIRMAD. ir KETVIRTAD. .... 9 v. r. iki 9 v. v. ANTRAD. ir PENKTAD. .... 9 v. r. iki 5 v. v. ŠEŠTAD. 9 v. r. iki 12 v. d. — Trečiad. uždaryta

• vestuvės: spalvota ir juoda balta (gali vykti ir į kitus miestus)
• portretūra
• meno darbų nuotraukos ir kiti foto patarnavimai

Tel. — HY 7-4677

422 MENAHAN STREET — RIDGEWOOD, N. Y. 11287

Mes mokame **5 1/4** ant visų laupymo sertifikatu per annum

MINIMUM SUMA \$5,000.00

MIDLAND SAVINGS

4040 Archer Ave.
Chicago, Ill. 60632
Telephone CL 4-4470
FRANK ZOGAS
President

LIETUVIŠKAS VOKIEČIO ROMANAS

Spaudos draudimo laikmetis, atliepiąs dabarties problemas

Tarsi mūsų laisvės jubiliejiniam metams pagerbti Vokietijoje ir Sveicarijoje pasirodė nauja rašytojo Edzart Schaper novelė "Tremtinių tėvynė" (Heimat der Verbannten", Jakob Hegner — Verlag, Koeln-Olten, 1968, 58 psl. DM 7,80). Nedidelė knygutė iliustruota Eugen Sporer medžio raižiniais, kurių tematika sudaro žiaurų kontrastą turinčių pančiai, kankinimo instrumentai, caro biurokratai, durtuvai, rusiški užrašai, emblemos. Jie tarsi primena humaniško bejėgiškumą prieš brutalią materijos jėgą. Jėgą, kuri panaudojama tyčia, prieš kitus žmones. Priestaruja tos iliustracijos ir pačiam turiniui, kurio centre jau nas knygnėšys Jonas Jasulaitis.

Turinys palyginti paprastas. Caro žandarai 1889 m. Prūsijos pasieny spaudos draudimo metais sugauna jauną studentą Joną Jasulaitį. Jis nuteisiamas katorgos darbams, bausmę atlikęs paleidžiamas, bet privalo toliau gyventi Sibire ir kasdien prisitaityti rusų policijai. Tai jis atlieka lietuvišku užsispyrimu, tyčia tvarkos nesilaikydamas: pravėrus nuovados duris, pasirodo tarpudury ir sušunka: "Esu — Jonas Jasulaitis" — ir vėl nueina. Tremtyje gyvendamas, dirba pas taipogi ištremtą rusų kepeją ir po jo mirties veda tojo dukrą Jelizavietą.

Tik kažkas netvarkoj jaunoje šeimoje. Ne dėl to, kad ji nesulaukia vaiku, ne dėl to, kad susituokt tenka provoslavų cerkvėje. Kažkokia užtvara skiria Joną Jasulaitį nuo jo žmonos. Dažnai jis prapuola, tarsi pabėga, net iš bažnyčios. Jaunoji žmona

susirūpina, slapta seka savo vyriui, ir pagaliau ji suranda — miške, viena, tarp medžių beklūpanti, lietuviškai besimeldžianti, šv. Mišų žodžius kalbanti. Si cema bene ir simbolizuoja ne tik novelės, bet paties tremtinio gyvenimo pačią esmę. Tai giliai asmenišnis kiekvieno benamio priėjimas prieš savo tautos; tai stipresnis ryšys už visus asmeniškus ir kasdieninius interesus. Scena mena dar daugiau — nurodo vienišą dialogą žmogaus su Dievu, kuris vyksta per visą jo gyvenimą sava kalba, savu, išsėję bei senolių paveldetu būdu. Drausti ši dialoga, drausti kalbą, kurioje jis vyksta, drausti žmogui prisiminti ir tęsti igimtus papročius — tai prilygtų jo asmenybės sunaikinimui. Taip ir norėtusi priminti Vydūno interpretaciją: kas tai praranda, tas tampa "ne sau žmogumi"; kas tai draudžia, tas dvasiniai sunaikina, žaloja žmoniją.

Niekaip nesuskiljuoja Jono ir Jelizavietos gyvenimas, nes nėra tikro dvasinio bendrumo, kuris juodu surištų. Ir neatsiranda. Rašytojas šios problemos neišsprendžia, nes ji neišsprendžiama. Tik sunkiai apsiręs, ištisas dienas išgulėjęs, be samonės, Jonas Jasulaitis pagaliau susitaiko su savo jį slaugančia žmona. Ir Tolstojų primena rašytojo išvada: "Gyvenimo pabaigoje tėviškė mums sušvinta tarsi nepakartojamas, nepadalinamas, nebegrąžinamas išgyvenimas. Bet mums lieka ir kita tėvynė. Svetimojoje paskutinė prieglauda vieta mum tarsi mylinti širdis, duodanti naują tėvynę, naujus namus".

Naują, didelio pabaltiečių, y-

Vakaro ramybėje...

Nuotr. Kastyčio Izokaičio

KRONIKA

pač lietuvių, prieteliaus Edzart Schaper novelę reikia suprasti alegoriškai dar ir kitu atžvilgiu. Jos turinys istoriškai ir esmės atžvilgiu — lietuviškas. Bet jos problematika platesnė, nepaskutinėje vietoje ji taikoma ir vokiečių pabėgėliams, kurie išgyvena panašias problemas, nors gyvena vokiečių kalbą vartojančiame krašte. Schaper pats yra pabėgėlis, tik nelabai jį mėgsta jo tautiečiai. Jam priekaištauja, kad jis neremiaus ju "Heimatrecht" (teises į tėvynę) politinių tezių. Tai, žinoma, nėra kiek nemažina Schaperio kaip rašytojo bei autoriaus, populiarumo kitų vokiečių tarpe. Malonu čia paminėti šią novelę, nors ji ir palieka atvirus klausimus. Ar tik šitaip išsprendžiama tremties metai? Ar taip turi būti, kad galų gale laimi plika jėga, durtuvai ir pančiai? Jeigu tikrai taip — kokia viso to prasmė ar beprasmė? Štai ir iškyla nauja problematika, verta Schaperio plunksnos.

• Lietuvos Mokslo akademijos veikalus jau užgožia rusų kalba.

Vilniuje esančios mokslų akademijos šiemet išleistieji mokslo darbai (serija B — chemija, technika, geografija, serija C — biologija) visi atspausdinti rusų kalba. Tik straipsnių gale pridėtos trumpos santraukos lietuvių ir anglų kalbomis. Kronikos žinios pateiktos lietuviškai ir rusiškai.

Si mokslų akademija, populiariai vadinama Lietuvos, o oficialiai — Lietuvos TSR Mokslų Akademija, kaip ir visos dabar Lietuvos esančios organizacijos bei institucijos, nėra savarankiška akademija, o Sov. S-gos Mokslų Akademijos padalinys bei pavaldinys. Šiai akademijai uždaviniai skiriami iš Maskvos akademijos, kuri vilniškę ne tik globoja, bet ir kontroliuoja. Rusų kalbos primetimas yra tik išviršinis smulkmeniškų rusų kišimosi į Lietuvos mokslininkų darbą požymis.

• Du rašytojai iš Vilniaus — Vytautas Sirijos-Gira ir Paulius Širvys — rugpjūčio mėnesį pra-

leidžia "kūrybinėje komandruotėje", žvejybos laivuose. Pirmais, dirbdamas kaip laivo gydytojas, plūduriuoja ties Afrikos pakrantėmis, antrasis, kaip paprastas jūreivis, ties Islandija. Tikisi prisijevoti naujų išpūdžių ir ikvėpimo.

APDRAUDŲ AGENTŪRA
Namų, gyvybės, automobilių, sveikatos, biūno.
Patogios išmokėjimo sąlygos.

J. BACEVIČIUS
6455 S. Kedzie Ave., PR 8-2233

MOVING
SERENAS perkrausto baldus ir kitus daiktus. Ir iš toli miesto leidimai ir pilna aprauda.
2047 W. 67th Place. WA 5-8063

A. ABALL ROOFING CO.
Isteleto prie 49 metų.
Dengiamo visų rūšių stogus. Taiso nie arba ledame naujus kaminius, rias ir karkasinius vamzdžius. Dado ma ir lanko. Taisome duris, "flick pointing". Pilnai apsidraude visas darbas garantuotas.
LA 1-6047 arba RO 2-8778
Apkaltinimai nemokamai.
Kambinkite bet kurio laiku

Sinclair SERVICE
Kampas Richmond ir 63rd St.
Užlenkimo ir vietinių automobilių taisymas. Priekauso, Chicago Moto Club. Nėlaimės atveju, skambinkite.
GR 6-3134 arba GR 6-3353
Sav. — Juozas (Joe) Juraitis

DEKORAVIMAS
IS VIDAUS IR IS LAURO
Kilimai ir apmušti baldai valomi
J. RUDIS — Tel. CLIFFSIDE 4-1050

SIUNTIMAI Į LIETUVĄ
COSMOS EXPRESS
MARQUETTE GIFT PARCEL SERV
2608 69th St. Tel. WA 5-2787
2501 69th St. Tel. WA 5-2737
333 So. Halsted St. Tel. 254-3320
Lietuvių bendrovė turinti teisę autinčius siųsti savo vardu iš Chicago tiesiai į Lietuvą.
Didelis pasirinkimas įvairių medžiagų, tval. lietapalėių ir kitų prekių.
Prilimami doleriniai dovanų užsakymai.
E. ir V. Žukauskai

VEIKSNIŲ SUDARYTAS JUNGTINIS FINANSŲ KOMITETAS LAISVĖS KOVOS METAIS TURI SUTELKTI \$100,000.00.

Pusė skiriama Vlikui, pusė L. Bendruomenei. Pinigai skiriami Lietuvos laisvės kovai ir lietuviškai kultūrai ugdyti.

Jau surinkta 20%, dar reikia \$80,000.00

Lietuva yra visų, todėl ir aukoti turi visi. Tūkstantiniškai reti paukščiai, todėl kas gyvas — būkim dešimtininkais — kiekvienas aukokime bent po 10.00 dol.

Aukas telkim per J. Fin. Komitetą ar L. bendruomenės apylinkes. Kur jų nėra — per kitas organizacijas ar siųskim tiesiai J. Finansų k-tui:

UNITED LITHUANIAN FINANCE COMMITTEE
29 West 57th St., New York, N. Y. 10019

Dailininkų suaukotų paveikslų loterija nukeliam iš rugsėjo 1 d. į š. m. gruodžio 29 d.

JUNGTINIS FINANSŲ KOMITETAS

Po audros vėl šviečiast...

Nuotr. J. Kasakaičio

Kuriam galui mokėti daugiau?

PIRKDAMI NAUJUS AR VARTOJUS AUTOMOBILIUS SUTAUPY SITE NUO \$500 IKI \$1,000
PLYMOUTH * VALIANT

BALŽEKAS MOTOR SALES, INC.
4030 Archer. VI 7-1515
"U WILL LIKE US"
CHRYSLER * IMPERIAL

PLANINGAS TAUPYMAS MOKA GERUS DIVIDENDUS. PRADEK TAUPYTI SIANDIEN!

5% Mokamas už vienu metų taupymo laktus nuo išdavimo datos (\$5,000.00 ar daugiau, įledant po \$500.00)

4 3/4% Metinis dividendas mokamas už indėlius taupymo knygutėse.

5 1/4% Mokamas už vienu metų taupymo laktus nuo išdavimo datos (\$10,000.00 ar daugiau, įledant po \$1,000.00)

DEL INFORMACIJŲ KREIPKITES

MUTUAL Federal SAVINGS
2212 W. CERMAK RD., CHICAGO, ILL. 60608. Tel. VI 7-7747

OFFICE HOURS: Monday, Tuesday, Friday 9 to 4; Thursday 9 to 8; Saturday 9 to 1; Wednesday closed.

JOHN J. KAZANAUSKAS, President

PARKING LOT — ADJOINING OUR OFFICE BUILDING

DRAUGAS, šeštadienis, 1968 m. rugpjūčio 31 d. 7

Kam reikia sudaužyta auto ištiesinti ar nudažyti — kreipkitės į HALL. Jis greit ir gerai padaro. Įsitikinkite.

Kam reikia pataisyti automatinę transmisiją kalbėkite su ALGIMANTU STANEVIČIUM.

Mūsų garažas praturtėjo prityrusiais mechanikais, todėl ir darome pasiskelbti. Reikalui esant duodame kitą mašiną.

PAŽANGA, 2637 W. 47th St., Tel. LA 3-9633

MAZEIKA & EVANS
FUNERAL HOME

THREE AIR-CONDITIONED CHAPELS

Parking Facilities

6845 SOUTH WESTERN AVE. REpublic 7-8600

PETKUS
TEVAS IR SŪNUS
MARQUETTE FUNERAL HOME

TRYS MODERNIOS KOPLYČIOS

2533 West 71st Street Tel. GR 6-2345-6
1410 So. 50th Ave., Cicero Tel. TO 3-2108-09

AIKŠTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

EUDEIKIS
LAIDOTUVIŲ DIREKTORIUS

Trys Moderniškos Koplyčios:

4605 - 07 South Hermitage Avenue
Telefonas — YArds 7 - 1741 - 2

4330 - 34 South California Avenue
Telefonai: LA 3 - 0440 ir LA 3 - 9852

GUŽAUSKŲ BEVERLY HILLS GELINYČIA

Geriausios gėlės dėl vestuvių, banketų, laidotuvių ir kitų papuošimų.

2443 West 63rd St., Chicago, Ill.
Telef. PROspect 8-0833 — PROspect 8-0834

PIRKITE DABAR TIESIOG NUO MR. NELSON SAVININKO

SAINT CASIMIR MONUMENT CO.

3911 West 111th Street

Didžiausias Paminklams Taisyti Pasirinkimas Visame Mieste

Telef. CEDarcrest 3 - 6335

Vienas blokas nuo kapinių

L Aidotuvijų Direktoriai
Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai

LACKAWICZ IR SŪNUS
2424 W. 69th STREET Tel. REpublic 7-1213
2314 W. 23rd PLACE Tel. Virginia 7-6672

PETRAS BIELIŪNAS
4348 S. CALIFORNIA AVE. Tel. LAfayette 3-3572

ANTANAS M. PHILLIPS
3307 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-3401

POVILAS J. RIDIKAS
3354 S. HALSTED STREET Tel. YArds 7-1911

LEONARDAS F. BUKAUSKAS
10821 S. MICHIGAN AVE. Tel. Commodore 4-2228

JURGIS F. RUDMIN
3319 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-1138 - 1139

VASAITIS — BUTKUS
1446 S. 50th Ave., CICERO, ILL. Tel. OLYmpic 2-1003

LAWN FUNERAL HOME
Sigmund J. Sutkus
7909 STATE RD., OAKLAWN, ILL. Tel. 636-2320

BE DUONOS IR BE PINIGŲ PAKELIUI Į MOKSLĄ

Kaip Varnas, persirengęs kunigu, bėgo iš Rusijos. Apie Varšuvą ir lietuvių studentus Krokuvoje

Mūsų vyresnė kartos kultūrininkų kelias į mokslą daugeliu atvejų buvo labai sunkus ir komplikotas. Tai išryškina dail. Adomo Varno pasakojimas, kaip jis pateko į meno akademiją Krokuvoje.

„Amerika pirty“ Žiniūnų kaimo daržinėje

Dar 1902 metų vasaros pabaigoje Ziniūnų kaime, apie 3 km. nuo Joniško (Šiaulių apskr.), daržinėje stud. Ad. Varnas, parvykęs iš Petrapilio suorganizavo J. Vilkutaičio-Keturakio komedijos „Amerika pirty“ vaidinimą. Vaidino kaimo siuvėjas, batsiuvis, vargonininkas Diržys, ūkininkė Juzefa Slabokaitė. Prieš vaidinimą buvo paskaita, kurioje buvo suminėta, kaip tuo metu žandarai viską sekė, lietuvių veiklą drausdavo. Po paskaitos vyko vaidinimas. Buvo surinkę gal apie 600 žmonių, o vaidinimas buvo slapas, be valdžios leidimo.

Apie tai patyrė rusų žandarai ir po vakarėlio sekantį rytą klojime surado grimą: barzdą, ūsus. Pakaltino, kad čia buvo slapas vaidinimas, sustatė protokolą. Ad. Varnas teisinis, kad klojime tebuvo šokiai ir toks maskaradas, bet žandarai to neėmė dėmesin, ir jau grėsė pavojinga byla.

Čia išgelbėjo Joniško par. klebonas Šiaučūnas, kyšiais žandarus sušvelnindamas.

Bėgimas į Vokietiją

Vis dėlto, jausdamas pavojų ir bėgdamas nuo šaukimo rusų kariuomenės, Ad. Varnas nėrė per sieną į Vokietiją. Iki sienos atvežė ūkininkas, o paskiau pats vienas dienos metu laimingai perėjo Vokietijon ir pasiekė Mažosios Lietuvos Lauksargę, pavėžintas ūkininko, kuris turėjo leidimą sienai pereiti.

Lauksargėje Varnas užėjo į restoraną. Beužkandžiaujant prie Varno prisėdė du vyrukai ir ėmė jį lenkiškai kalbinti. Varnas buvo įsitikinęs, kad dabar esąs jau visai laisvas ir viską atvirai pasipasakojo, kad neturi paso, kad pabėgęs iš anapus sienos, kad važiuojąs į Krokuvą. Tuo metu anie vyrukai nieko jam nedarė, bet, Varnui pasiekus Torną ir išlipus iš traukinio, matyt anų vyrukų painformuota, vokiečių policija Varną areštavo ir uždarė kalėjiman. Buvo ankstyvas rytas ir Varnas buvo paliktas kalėjimo koridoriuje.

Vokiečių kalėjime

Čia bebūdamas, išgirdo bel-džiantis kameroje. Atidaręs sekimo langelį, Varnas pamatė aki, apšaukęs, lyg kirmijančią. Kalinys pasisakė, kad kalėjime esąs jau 17 m., čia patekęs iš Rusijos. Kai vėliau sargas atidarė to kalinio duris, jis greitomis prabėgo pro kitas kameras, rinkdamas iš kalinių silkių galvas ir kitas nuo grauzas. Grįžo jas čiulpdamas.

— Mane tai baisiai sukrėtė, — pasakoja Varnas. — Neįsivaizdavau, kad tokių dalykų būtų vokiečių kalėjimuose. Net pasibaisėjau, kad ir su manimi taip neįvyktų...

Bet vokiečiai, palaikę dieną, sulaukė traukinio, einančio į Rusiją, uždarė jį vagoną, nugalbėno prie sienos ir perdavė Varną rusų pasienio policijai, kuri, kyšio sušvelninta, su palydovu jį pasiuntė traukiniu į tėviškę. Pakeliui Varnas kalbino, vaišino palydovą, neleido snūduriuoti, o kai naktį palydovas užmigo, Žeminių stotyje, prieš Kėdainius, Varnas pabėgo iš traukinio su mažu ryšulėliu, palikęs kitus daiktus.

Laukais į Šėtą

Nukeliavo laukais Šėtos link. Ėjo visą dieną pas savo kurso

JUOZAS PRUNSKIS

drauga, kun. Br. Zelionką, Šėtos vikarą. Jį pasiekė vakare.

— Teko eiti per balas, buvau apsitaukęs, o ir ūsiukus buvau užsiauginęs, tai pamanė, kad esu koks žulkėlis, nenorėjo iš karto tamsoje įsileisti, — pasakojo Varnas. — Kai prakalbėjau, pažino iš balso.

Varnas tada paprašė kun. Zelionką pinigų ir kunigo drabužių. Gavo sutaną, apsiaustą su pelerina ir dar 25 rublius. Truputį numigęs, nusiskutęs ūsus, paryčiumi, jau kunigu persirengęs, su vežiku išvyko į Panevėžį. Iš ten — tiesiai į Rusijos gilumą, kur vykdama į Kaukazą gydymas.

Sutanuotas Varnas lanko aukštuosius pareigūnus

Užėjo į Livny miestą, netoli Maskvos, pas savo mokslo draugą iš tųjų laikų Stiglicio mokykloje, Petrapily. Draugas iš karto pažino sutaną pasilėpusį Varną. Reikėjo bent 25 rublių tolimesnei Varno kelionei. Bet pinigų nebuvo. Belūkuriuojant policija šį tą, matyt, patyrė. Ėmė žandaras pašalėje šio bei to telrautis. Varnui dingtelėjo mintis griebtis gudrumo: pasiskolines 5 rublius, pasisamdęs geriausią vežiką, pradėjo vizituoti miesto diduomenę: archierejų, apskrities viršininką, gimnazijos direktorių, mokytojų seminarijos direktorių, popą. Visus lankė, vilkėdamas sutaną. Visa tai kaip ranka nuėmė bet kokius įtarimus.

Seštadienį draugas padarė pas

Dailininkas Varną priėmė, pa vedė nutapyti keturias kryžiaus kelių stotis, pažadėjęs mokėti po 10 rublių už vieną.

— Dirbau visą mėnesį nuo ryto iki vakaro. Kebliausia buvo su dažų maišymu, dar neturėjau reikiamo išimokslinimo. Laimei — gyvenau pas vaistininką, kuris buvo chemikas. Jis papasakojo, ką su kuo galima maišyti ir taip pavyko darbą atlikti, — pasakoja Varnas.

Dailininkas kryžiaus stotis priėmė, davė daugiau darbo — tapyti daugiau kryžiaus kelių stoties, bet teduodavo pinigų tik pra gyvenimui, neišmokėdamas viso sutarto uždarbio. Varšuvos dailininkas prasiarė, kad kryžiaus kelių totys bus Joniško parapijai, kur klebonavo kun. Šiaučūnas. Varnas apstulbo dėl tokio sutapimo ir tarė tam varšviečiui:

— Juk tai mano parapija. Jei būčiau žinojęs, joku būdu nebūčiau ėmėsis ruošti kryžiaus kelių stoties, nes tapyti dar reikiama nemoku.

Dabar dail. Varnas, norėdamas iš patie: kun. Šiaučūno gauti užmokėtinį, kurio jam nesumokėjo girtuoklis Varšuvos dailininkas, parašė laišką savo gimnazičiai J. Leparskiui, kad šis kreiptųsi į kun. Šiaučūną ir dar parašytų paramos iš tolimo gimnazičio Goso.

Už savaitės atėjo 75 rubliai. Pats klebonas davė 25 rublius, o 50 rublių parūpino studentų šelpėjas dvarininkas Gosas, konspiracijos rėmėjas.

Krokuvoje

— Su tais pinigais išvykau į Krokuvą, — kalbėjo dail. A. Var

Chopino paminklo fragmentas Varšuvoje.

Nuotr. P. Mystkowskio

save vakarušką. Rusaitės ėmė vesti Varną šokti. Varnas, skvernus paraitęs, su viena kiek paško, o toliau atsakinėjo.

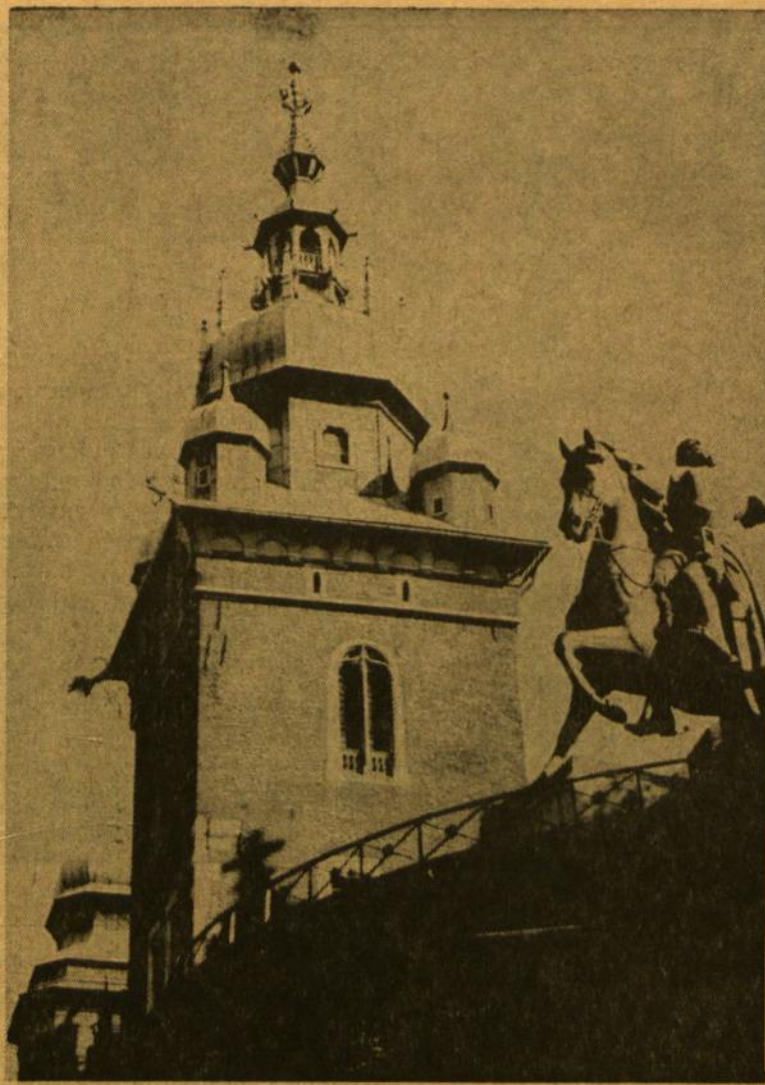
Į Varšuvą

Už keletos dienų draugo brolis gavo pinigų, įdavė Varnui 25 rublius ir jis išvyko į Varšuvą, kur išbuvo daugiau tris mėnesius, čia jau be sutanos, kaip civilis.

Varšuvoje turėjo gyventi menininkas Voicechovskis, kuris de koravo Joniško bažnyčia — jam Varnas padėdavo vasaros metu. Deje, Varšuvos adresu biure dail. Voicechovskis nebuvo registruotas.

Nusiminęs Varnas bentgi pavalgė gerus pusryčius, dar ir stikliuką išlenkė.

— Tai man padėjo, — pasakoja dabar, — atsiminti kitą Varšuvos dailininką, kuris kartu su Voicechovskiu dirbo Joniškyje. Susiradau jį, papasakojau savo rūpesčius ir paprašiau darbo, kad susitauptų galėčiau vyksti į Krokuvą tęsti mokslo,

Vavelio bokštai ir Kosciuškos paminklas Krokuvoje.

Nuotr. L. Swiencicko

dirbdavo ir gindavosi nuo bado. Vėliau gavo iš „Aušros“ draugijos Amerikoje pašalpą 100 dol. metams, viso — dvejiems metams. Rudenį pradėjo studijas, apsigyvenęs pas skulptorių Ulianskį, lietuvi, studijavęs to pat akademijoje. Vėliau į tą pačią akademią demiją studijuoti atvažiavo ir Petras Rimša. Atvažiavo iš Paryžiaus, kuris jam nepatiko todėl, kad ten per daug laisvės studijoje ir gyvenime. Rimša labiau norėjo studijuoti, griežčiau vadovaujamas.

Kaip Rimša kirtosi su lenkų profesorium

Akademijoje Rimša netrukus susikirtė su prof. Laščka — dėl lietuviybės. Profesorius Rimšai priekaištavo, kodėl jis rašosi Rimšą, o ne Rymšą, kaip lenkai rašytų. Rimša pasakė, kad jis yra lietuvis ir taip lietuviui jo pavardė rašo. Profesorius tyčiodamasis prasiarė: „Tu esi toks lietuvis, koks aš kinas“.

Rimša nuo tos dienos nebeatėjo tęsti studijų toje akademijoje.

Krokuvos akademijoje studijavo ir dail. Adalbertas Staneika. Ištėjo tais pat metais kaip ir Varnas. Buvo abudu toje pačioje studijoje, pas prof. Cinką, kuris buvo Mateikos mokinys, o Mateika, kaip matyt iš pavardės, irgi buvo lietuvių kilmės, — tvirtina Varnas.

Besigelbėdamas nuo alkio, lietuvis studentas įstojo vienuolyną

Krokuvoje tuo metu konservatorijoje studijavo muzikas Zigmąs Skirgaila. Atvažiavo be cento. Angrabaitis jam patarė, ginantis nuo alkio, stoti į vienuolyną. Jis įstojo, buvo vienerius metus, o paskiau gavo stipendijėlę iš vieno sulenkėjusio bajoro lietuvių ir tęsė muzikos tudijas, iš vienuolyno jau išėjęs.

Dar tuo metu universitete mediciną studijavo Mažylis, technika — Didžiulis, humanitarinius mokslus Kymantaitė, vėliau atvažiavo dail. Vienožinskis.

— Jis man parašė iš Panevėžio kalėjimo, klausdamas apie studijų sąlygas Krokuvoje, — pasakoja Varnas. — Vienožinskį informavau, kad Krokuvos akademija duoda daugiau laisvės, žiūrėti esmės, ne raidės, padeda išvystyti iniciatyvą, ne taip, kaip Petrapily.

Rūtos draugija

Studentai lietuvių Krokuvoje buvo susibūrę į Rūtos draugiją. Jos oficialus vardas — „Bendroviškai-moksliska lietuvių draugovė“. Draugijai priklausė ir profesoriai Jančevskis, Razvadovskis, Los ir keli kiti. Draugijai priklausė ir net buvo pirmininku čia literatūrą studijavęs Herbačas-

vaus buto, neturėjo gerų sąlygų plėstis.

Varnas — Rūtos sekretorius

Rūtos draugija įsisteigė, jau Varnui atvykus. Anksčiau jos ne buvo. Dail. Varnas buvo šios draugijos sekretoriumi.

— Mano rašymas buvo blogas, — pasakoja Varnas, — bet neatsisakiau, norėdamas priversti save išmukti rašyti, o iš prigimties neturiu tam jokios Dievo dovanos.

Pasiteiravus, kodėl į Krokuvą vykdavo lietuvių studijuoti, profes. Varnas pasakojo, girdi, gal todėl, kad iš visų užsienio kraštų čia buvo prieinamiausia kalba studijoms — lenkų. Vienas pirmųjų ten pateko Ulianskis, gavo Ziburėlio (G. Petkevičaitės) stipendiją. Gal nuyko Krokuvon net patartas Vileišio, kurio dvarą jis puošė įvairiom skulptūrom.

Krokuvoje lietuvių mėgdavo lankyti Jogailos ir kitų jogailaičių karstus Vavelyje. Ten buvo ir Sv. Kazimiero koplytelė. Lietuvių daugiau eidavo į Krokuvos centre, didžiulėje aikštėje esančią Sv. Marijos bažnyčią, kur visas altorius buvo sukurtas skulptoriaus V. Stwoszo iš XVI šimt. skulptūrų — figūrėlių. Krokuvą tada buvo žymus Kultūros centras, ramus gyvenimas kultūrininkams, jauki atmosfera, ne taip, kaip Varšuvoje. Krokuvos miesto pobūdis buvo kažkaip labai šiltas. Matyt, kad čia amžiais gyventa žmonių, kurie mėgo grožį ir norėjo patį miestą gražinti. Ypač barokinis laikotarpis Krokuvoje spindėte spindi.

J. Petraičio knyga itališkai.

ELTA-PRESS, italų kalba Romoje Vliko leidžiamas informacijos biuletėnis birželio-liepos laido je praneša, kad Istitutu Editoriale del Mediterraneo išleido italų kalba J. Petraičio knygą „Kaip jie mus sušaudė“. Iš lietuvių kalbos vertimą atliko V. Lozoraitienė. Knygai įvadas parašytas buvusio Italijos ambasadoriaus M. skvoje, Luca Pietromarchi.

• Istorinė Lietuvos pramonės gamybos apžvalga. ALIAS, (Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjunga) jau išleido savo METRAŠCIO I tomo 4-tą dalį — „Pramonę kuriant ir gamyba plečiant“. Lietuvos pramonės gamybos apžvalga, pradedant senove, Didžiąja Lietuvos kunigaikštija, per Rusijos valdymo laikotarpį, daugiausia sustojant ties nepriklausomos Lietuvos respublikos metais, ties perimanųjų okupacijų metais, pagaliau, bandant, kiek prieinamieji duomenys leido, apžvelgti ir Sovietų Rusijos pramonę Lietuvoje dabartiniu metu. Redagavo K. Krulikas. Kaina \$2.

Krokuvoje veikusios Lietuvių draugijos „Rūta“ įstatų viršelis. Įstatai atspausdinti 1904 metais. Viršelyje dail. Adomo Varno autografas.

APIE LITERATŪROS KRITIKĄ LIETUVOJE

Diskusijose apie literatūros kritiką Lietuvoje, kritikas Vytautas Kubilius (Lit. ir Menas, rugpjūčio 10) atskleidžia eilę būdinių reiškinių ne tik kritikoje, bet ir apskritai literatūroje. Ten sako ma:

— Šiandieninė kritika, galima sakyti, atsisakė vadovavimo visam literatūros procesui funkcijos. Senasis vadovavimo stilius (komandos, reglamentacijos, etiketės) susikompromitavo, o naujasis stilius, kuris turėtų būti pagrįstas mokslinė analize, sugretinimais su kitų tautų literatūromis ir drąsiais prognozėmis, dar negimė.

— Dabartinė kritika užsiima tik literatūros proceso komentavimu... Ryškiausiai šitas komentatoriškas kritikos vaidmuo iškyčia vertinant kūrinius, parašytus naujoviška forma... Novatoriškumas tapo savotišku tabu — kas juo prisidengia, darosi neliečiamas. Kritikas tiesiog bijo pasirodyti konservatoriumi ir urmu giria visa tai, kas kitoniška. Tokiu būdu yra išliaupsinami ne tik antraeiliai („Kauno romanas“) ar meniškai netobuli kūriniai (kai kurie E. Mieželaičio, M. Sluckio, J. Baltušio kūriniai), bet ir dezorientuojamas skaitytojas, o naujosios mūsų literatūros kryptims daromas meškos patarnavimas.

— Naujosios mūsų literatūros kryptys ir tie pakitimai, apie kuriuos buvo kalbėta, skynėsi kelia per atkaklų senų estetikų normų ir ipročių pasipriešinimą. Gana aštrus rašytojų pasiskirstymas į du meninius polius, įtempta tarpusavio kova, naudojantis visokioms priemonėms, kritika pastatė į labai keblią padėtį, kur jai sunku buvo išlikti kaip objektyviai teisėjai. Pagaliau, kiekvienas didesnis rašytojas pas mus paverčiamas savotiška valstybine socialistinės kultūros nuosavybe, apie jį susidaro neliečiamybės zona, kurios nedrįsta peržengti kritika. Ir taip iš kritikos lieka pagnerikra.

V. Kubilius mano, kad „reikėtų labiau skatinti nuomonių kovą kritikoje, leisti išsakyti skirtingus požiūrius, spausdinti apie kūrinių po 2-3 recenzijas, ne nutylėti paskirų kūrinių“.

Pasisako jis taip pat ir apie reiškinį, kurį dažnai galima sutikti ir lietuvių išsivijos spaudoje, ir tai ne vien literatūros kritikos srityje. Būtent:

— Reikėtų išgyvendinti iš spaudos neapibrėžtas formulutes („kai kurie rašytojai“, „kai kurie kritikai“), kuriomis kažkam lyg grasinama, kažkas lyg smerkiama, bet kas — nežinia. Tos formuliuotės nepaprastai paplitę, ir jose ryškiausiai atsispindi kritikos bailumas, nenoras sakyti tiesą į akis, kažką supykdyti...

Literatūros kritikų profesionalų, sako V. Kubilius, beveik nėra, nes:

— Gana žemi literatūrinės spaudos honorarai, beveik visų mūsų žurnalų iliustratyvinis-populiarinis, o ne intelektualinis-ordinis pobūdis liko kas neuoda pagrindo atsirasti tokiai kritikai.

Ir kiti diskusijų dalyviai smerkia pataikūniškas panegirikas ir kviečia (bent literatūros kritikoje!) daugiau leisti pasireikšti pažiūrų įvairumui.

(ELTA)